

Jaarverslag 2018

1. Voorwoord van de bestuurder	4
	5
2. GasTerra	8
Over GasTerra	9
De keten en onze rol	11
Onze omgeving	14
In dialoog met onze omgeving	22
Samenvatting resultaten	26
3. Materiële onderwerpen	29
Contractuele verplichting	31
Economische prestatie	32
Duurzame inzetbaarheid	34
Duurzame energievoorziening	35
Draagvlak voor werkzaamheden	38
Betrokkenheid bij de regio	40
4. Governance	42
Verslag van de Raad van Commissarissen	44
Bestuursgegevens	50
Corporate Governance	52
Risicoparagraaf	57
5. Overige informatie	64
Over dit verslag	65
Feiten en cijfers	71
6. Contact	74
7. Persbericht	75
8. Jaarrekening	77
9. Profielschetsen	93
drs. A.J. Krist	94
drs. F.F. van Koten	96
ir. R.E. van Rede	97
ir. B.C. Fortuyn	98
mr. A.F. Gaastra	99
ir. J.W. van Hoogstraten	100
drs. R.M. de Jong	101
drs. R.G. de Jongh	102

mr. drs. T.W. Langejan	103
ir. J.M.W.E. van Loon	104
ir. F.A.E. Schittecatte	105
10. GRI Index	106
11. Begrippenlijst	112

A vibrant landscape photograph showing a lush green field in the foreground, transitioning into a golden-yellow field in the distance. The sky is a deep blue, filled with large, fluffy white clouds. A line of trees and a few small buildings are visible on the horizon. The overall scene is bright and sunny, suggesting a clear day.

Voorwoord van de bestuurder

Dit 14^e jaarverslag van GasTerra legt verantwoording af over een periode die kort na de jaarwisseling begon met een zo niet onverwachte dan toch onverhoopte gebeurtenis. Op 8 januari 2018 waren medewerkers van GasTerra bijeen voor onze traditionele nieuwjaarsreceptie. Volgens goed gebruik zou ik daar spreken over de resultaten in het net afgesloten jaar en vooruitblikken op het nieuwe. Het kernthema van de speech lag voor de hand. In 2017 was het derde Kabinet Rutte aangetreden. Een belangrijk onderdeel van het regeerakkoord was gewijd aan de situatie in Groningen, meer specifiek aan de manier waarop de schadelijke gevolgen van de gaswinning voor de getroffen Groningers effectief moesten worden aangepakt. Naast een doeltreffende schadeafhandeling was voor GasTerra, als enige afnemer van het Groningengas, van groot belang welk volume de producent, NAM, de komende jaren maximaal uit het veld zou mogen winnen. Er leek op dit vlak eindelijk een stabielere situatie te ontstaan. In plaats van het jaarlijkse volumeplafond kwam een maximum voor de volledige kabinetsperiode. Volgens het tussen coalitiepartners overeengekomen doel zou het volume 1,5 miljard kubieke meter lager kunnen liggen in 2021, dat wil zeggen op 20,1 miljard kubieke meter. We konden ons vinden in deze uitkomst. Het zou voor ons betekenen dat er wat strategische rust in dit moeilijke dossier kwam. Niet langer je steeds weer moeten aanpassen aan nieuwe beslissingen en uitkomsten van beroepsprocedures, maar werken op basis van een langetermijnperspectief met afdoende aandacht voor de veiligheidsbelangen in de provincie.

En toen beefde de aarde opnieuw. Kort voordat ik mijn speech wilde beginnen, bereikte ons het bericht dat bij Zeerijp een aardbeving met een kracht van 3,4 op de schaal van Richter had plaatsgevonden. Het was meteen duidelijk dat het voorbereide verhaal over het komende jaar was ingehaald door de actualiteit. Ik kon en wilde hier tijdens mijn nieuwjaarsspeech niet aan voorbijgaan. De beving creëerde ongetwijfeld een nieuwe realiteit, al was op 8 januari nog niet duidelijk hoe die realiteit er precies uit zou gaan zien.

Ruim drie maanden later, op 29 maart, wisten we wel waar we aan toe waren. Onverwacht maakte de minister van Economische Zaken en Klimaat bekend dat het Groningenveld zo snel mogelijk gesloten zou moeten worden. De productie in Groningen moest daarvoor sneller omlaag. Om dat mogelijk te maken zou - naast een aantal op vraagreductie gerichte maatregelen - het veld niet langer de basis van de gasvoorziening vormen, maar zouden andere, kleinere bronnen die rol moeten overnemen. Om ondanks de geplande afbouw de voorzieningszekerheid veilig te stellen besloot de minister eveneens dat Gasunie Transport Services een extra stikstoffabriek moest bouwen, waarmee het hoogcalorische gas uit de kleine velden en importgas op de laagcalorische Groningenkwaliteit zou kunnen worden gebracht. Vanaf het moment dat deze fabriek in bedrijf zou komen, naar verwachting in 2022, zou de productie uit Groningen scherp kunnen dalen naar een niveau van circa vier miljard kubieke meter per jaar om daarna stap voor stap dankzij de verwachte teruglopende vraag op nul uit te komen.

Deze radicale ingreep heeft voor GasTerra en zijn medewerkers op termijn grote gevolgen. Onze onderneming is onderdeel van het Gasgebouw, dat de Nederlandse overheid samen met de oliemaatschappijen Shell en Esso en EBN begin jaren zestig heeft opgericht om het immense Groningenveld te exploiteren. Deze unieke publiek-private structuur is sindsdien wel aangepast aan nieuwe ontwikkelingen, zoals de splitsing van Gasunie in 2005, maar in essentie nog steeds het fundament draagt dat de gasvoorziening in Nederland en de export naar afnemers van Groningengas in het buitenland. Kenmerkend voor het Gasgebouw is dat één partij, te weten GasTerra, als enige het Groningengas van de producent NAM kan afnemen en vervolgens naar de markt brengt, waar het verder kan worden verhandeld en gebruikt. Als de productie uit het Groningenveld stopt, verdwijnt automatisch deze basisfunctie van GasTerra.

Voor alle duidelijkheid: dit besef is op zich niet nieuw. Dat het Groningenveld in zijn laatste productiefase was aanbeland, wisten we al voordat de beruchte zware aardbeving in 2012 in Huizinge duidelijk maakte dat de winning in het belang van de veiligheid van de betrokken Groningers fors omlaag moest. Velen geloofden toen echter nog dat dit alleen maar betekende dat we juist langer met het Groningengas zouden kunnen doen, doordat het productievolume over meer jaren zou worden uitgesmeerd. Daar is nu echter geen sprake meer van. Voor GasTerra's medewerkers was het kabinetsbesluit dus wel even slikken. We erkennen de noodzaak van harde ingrepen in het Groninger gasdossier, inclusief een voortvarende schadeafhandeling (een deel van ons personeel woont in het winningsgebied), maar zien ons daardoor ook geconfronteerd met een onzekere toekomst en horizon.

Het paradoxale is dat ons werk in de komende transitieperiode waarschijnlijk belangrijker dan ooit zal zijn. GasTerra is een onmisbare schakel in de gasvoorziening. Aardgas is nog steeds hard nodig, ondanks stemmen in het klimaatdebat die de indruk wekken dat in we korte tijd zonder deze energiedrager kunnen. Momenteel is Nederland nog voor ongeveer 40 procent van zijn energiebehoefte afhankelijk van gas. De inzet van gascentrales zal het volgende decennium mogelijk zelfs toenemen om de elektriciteitsvoorziening veilig te stellen, nu het aandeel duurzaam in de energiemix groeit en kolencentrales zullen verdwijnen. Ook andere indicatoren wijzen erop dat de vraag naar gas groot blijft. Al met al zal Nederland de komende jaren nog vele miljarden kubieke meters aardgas moeten produceren en importeren om de gasvoorziening veilig te stellen.

Nederland is sinds de eerste moleculen aardgas vanuit Groningen stroomden, altijd zelfvoorzienend geweest. Niet langer. Het kantelpunt waarop we van netto exporteur netto importeur zijn geworden, is al gepasseerd. We moeten ons daarom afvragen of de huidige strategie, die nog steeds stoelt op overvloedige eigen productie, aan een revisie toe is. Ons land ontwikkelt zich tot een 'gewoon' Europees gasland. De praktijk in de landen die voor hun gasbehoefte waren en zijn aangewezen op import, kan ons helpen begrijpen hoe we dit het beste kunnen aanpakken.

Het blijvende belang van aardgas voor de energievoorziening laat zich ook aflezen aan onze bedrijfsresultaten. De tijd dat we omzetten behaalden van meer dan 20 miljard euro, ligt definitief achter ons, maar in 2018 kwamen we dankzij hogere marktprijzen toch weer boven de 10 miljard euro uit. Het volume lag met 55,5 miljard kubieke meter iets lager dan in 2017. Daarmee hebben we onze missie, maximalisering van de waarde van het Nederlandse aardgas, net als in voorgaande jaren met succes uitgevoerd.

Hoewel het grootste deel van onze activiteiten gericht is op de in- en verkoop van aardgas en het in evenwicht houden van onze portfolio, blijft onze bijdrage aan de energietransitie een belangrijke activiteit. Sinds de oprichting van GasTerra in 2005 hebben we transitieprojecten gesteund met financiële middelen en kennis en een actieve rol gespeeld in het bewustwordingsproces rond dit thema. We zijn ook de grootste inkoper van groen gas – in Nederland naast wind, zon en elektriciteitsproductie uit biomassa de belangrijkste bron van hernieuwbare energie – en helpen producenten om deze duurzame vervanger van aardgas te vermarkten. Hier gaan we in 2019 onverminderd mee door.

Tot slot richt ik mij tot mijn collega's, de medewerkers van GasTerra. Ik heb waardering en respect voor de manier waarop zij zich in deze onzekere tijd hebben ingezet om GasTerra weer optimaal te laten presteren. In de huidige omstandigheden is dat een extra compliment waard. En het geeft naast alle twijfel ook vertrouwen. Wij zetten er hoe dan ook onze schouders onder. Daar kunnen onze stakeholders verzekerd van zijn.

Annie Krist,
CEO

GasTerra

Over GasTerra

GasTerra is een internationale gashandelsonderneming en is gevestigd aan de Stationsweg 1 in Groningen. Wij hebben meer dan 50 jaar ervaring en beschikken over een goede marktpositie. GasTerra is onderdeel van het Gasgebouw, een publiek-private samenwerking, waarin ook NAM, Shell, ExxonMobil, de Staat en EBN zijn vertegenwoordigd.

GasTerra is de afnemer van gas uit het Groningenveld. Naast het laagcalorische Groningengas, verhandelt GasTerra ook hoogcalorisch gas. Dit gas is voornamelijk afkomstig uit Nederlandse kleine gasvelden in de Noordzee en op land en van importen uit Rusland en Noorwegen. Producenten van kleineveldengas kunnen dit zelf op de markt brengen, maar dat hoeft niet. GasTerra vervult een publieke taak met betrekking tot de uitvoering van het kleineveldenbeleid van de Nederlandse overheid en is wettelijk verplicht dit gas desgevraagd af te nemen tegen marktconforme voorwaarden. Het door ons ingekochte gas verkopen we op de binnenlandse markt en aan energiebedrijven in de ons omringende landen.

De missie van GasTerra is het maximaliseren van de waarde van het Nederlandse aardgas. Dit doen we door vier doelen na te streven:

- **Anticiperen:** we anticiperen op een veranderende omgeving en luisteren naar onze stakeholders, zodat kansen en bedreigingen geïdentificeerd zijn en GasTerra ook in de toekomst aan zijn missie van waardemaximalisatie kan voldoen.
- **Volume:** we streven naar het geheel verkopen van het aan GasTerra aangeboden volume aan gas.
- **Prijs:** we streven naar het realiseren van een marktconforme prijs met een zo hoog mogelijke marge voor de gehele portfolio.
- **Kosten:** we zorgen voor een juiste balans tussen kosten enerzijds en waarde en zorgvuldigheid anderzijds.

De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft sinds 2014, als gevolg van de Groningse aardbevingsproblematiek, verschillende besluiten genomen over de inzetbaarheid van het Groningenveld waardoor de productie uit Groningen drastisch is teruggebracht. Na de beving met een kracht van 3,4 op de schaal van Richter in Zeerijp op 8 januari 2018 is de discussie over de productie en het gebruik van Groningengas in een verdere stroomversnelling geraakt. De minister heeft aan GasTerra gevraagd mee te werken aan het mogelijk maken van verdere verlaging van de productie uit Groningen. Op 29 maart 2018 heeft hij aangekondigd de productie uit het Groningenveld de komende jaren zoveel mogelijk te reduceren. Als gevolg van dit besluit zijn de Gaswet en de Mijnbouwwet in de loop van 2018 aangepast.

Daarnaast hebben de Staat, Shell en ExxonMobil op 25 juni 2018 een akkoord op hoofdlijnen gesloten gerelateerd aan onder andere de door Minister aangegeven afbouw van de gaswinning uit het Groningenveld. Hierin is ook afgesproken dat partijen zullen overleggen over een eventuele herinrichting van het Gasgebouw inclusief de positie, organisatie en het toekomstperspectief van

GasTerra en NAM en de wijze waarop het Groningengas verkocht gaat worden. Naar aanleiding van het besluit van de minister, de aangepaste wetgeving en dit akkoord op hoofdlijnen verkent GasTerra de eigen missie en strategie.

Het staat vast dat aardgas een andere rol krijgt in de toekomstige energievoorziening. Het is belangrijk dat in de transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening aardgas alleen daar wordt ingezet waar duurzame bronnen vooralsnog geen werkbaar alternatief zijn. In hetzelfde kader werken we aan verduurzaming door de productie van groen gas te bevorderen en de mogelijkheden van waterstof te onderzoeken en te testen. Gas blijft onmisbaar als we tegelijkertijd de CO₂-emissies willen verminderen en de energievoorziening willen veiligstellen.

GasTerra streeft ernaar de verduurzaming verantwoord, dat wil zeggen met inachtneming van sociaal-economische belangen, te laten verlopen. We laten ons hierbij leiden door de grondslagen van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO): People, Planet, Profit die wij hebben vertaald naar Gas, Groen, Groningen. Daarbij staat **Gas** voor onze bedrijfsresultaten, **Groen** voor de energietransitie en **Groningen** voor onze betrokkenheid bij de regio.

De keten en onze rol

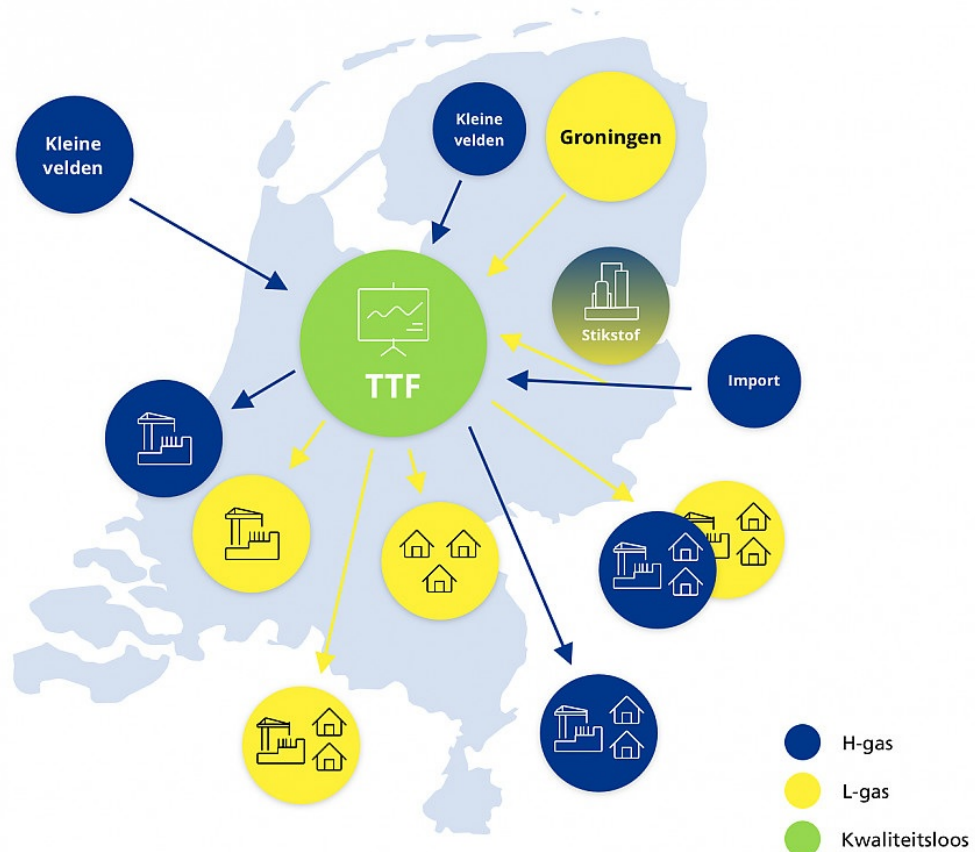
Wij zijn onderdeel van de keten waarin alle activiteiten van winning tot gebruik van aardgas plaatsvinden. GasTerra is hierin actief als handelaar. Handelaren die op de gasmarkt actief zijn moeten zorgen dat hun gasinkopen voortdurend gelijke tred houden met hun verkopen. Zij moeten, met andere woorden, hun handelsportfolio in balans houden. GasTerra doet meer dan dat. Naast het in balans houden van de eigen portfolio moet GasTerra ook mede-uitvoering geven aan het besluit van de minister om de Groningenproductie te minimaliseren.

Daarbij moeten we behalve met onze eigen portfolio ook rekening houden met de totale fysieke vraag naar laagcalorisch gas in Noordwest-Europa. Voor het transport van het Groningengas en ander laagcalorisch gas (L-gas) is de transporteur Gasunie Transport Services (GTS) aangewezen op een separaat leidingnet, naast het gasnet voor transport van hoogcalorisch gas (H-gas). GTS moet zorgen dat beide netten in balans blijven door te zorgen dat de hoeveelheid door de handelaren aangeboden gas niet teveel afwijkt van de volumes die aan het net worden onttrokken.

De vraag naar gas wordt bepaald door de verbruikers. Via gashandel komen vraag en aanbod bij elkaar. Gashandel kan via langetermijncontracten en kortetermijnhandel verlopen. Dankzij de liberalisering van de gasmarkt zijn diverse marktplaatsen voor gas ontstaan, die handelaren in staat

stellen gas dat reeds in het transportsysteem aanwezig is, in te kopen en te verkopen. In Nederland is dat de Title Transfer Facility (TTF). Een belangrijk verschil tussen de fysieke werkelijkheid en de commerciële handelingen op de TTF is dat de laatste geen verschillende gaskwaliteiten kent. Handelaren kopen en verkopen geen laagcalorisch of hoogcalorisch gas, maar simpelweg gas. Verhandeld gas is, met andere woorden, 'kwaliteitsloos'. Dat is voordelig voor de producenten, handelaren en klanten, omdat dit hun keuzevrijheid vergroot.

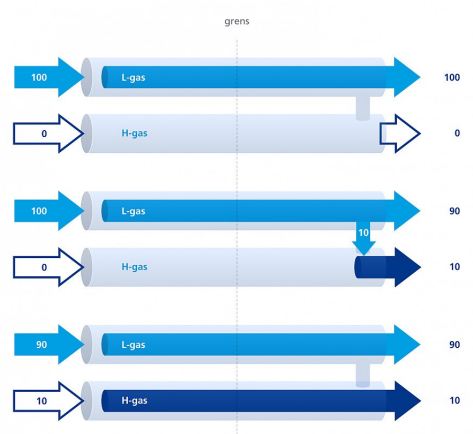
Hoewel de markt geen verschillende gaskwaliteiten kent, kunnen beide pijpleidingsystemen uiteraard alleen in balans blijven als er voldoende gas voor zowel het hoogcalorische als laagcalorische netwerk beschikbaar is. Dit betekent voor GasTerra dat de levering van meer of minder Groningengas direct moet worden gecompenseerd met H-gas om de eigen portfolio in evenwicht te houden. Dat gas moet dan wel fysiek beschikbaar en leverbaar zijn, anders loopt het systeem vast. De daling van het aanbod uit Groningen en binnenlands H-gas uit de kleine velden maakt dit steeds uitdagender.

Om de balans in het systeem te behouden kunnen beheerders van een landelijk transportnet (Transmission System Operators/TSO's) een beperkte hoeveelheid gas van verschillende kwaliteiten mengen. Dit noemen we conversie. Om de vraag naar Groningengas te beperken wordt de fysieke conversie van L-gas naar H-gas zo laag mogelijk gehouden. Dit geldt niet alleen in Nederland, maar ook in de ons omringende landen. In België en Frankrijk kunnen marktpartijen (contractuele)

conversiediensten boeken bij de TSO om L-gas om te zetten in H-gas. De TSO's zijn in staat deze diensten uit te voeren zonder het gas daadwerkelijk fysiek te converteren. Dit is mogelijk doordat de Franse, Belgische en Nederlandse TSO's onderling gas van verschillende kwaliteiten 'ruilen' (swappen). Op die manier kunnen TSO's de gewenste kwaliteit gas leveren aan marktpartijen, zonder fysiek te converteren. De fysieke conversie die uiteindelijk toch nodig blijft om het systeem in balans te houden, is beperkt en al jaren vrij constant.

Het swappen van gas tussen TSO's voor de invulling van de conversiediensten werkt als volgt:

1. Een shipper ontvangt L-gas op de grens voor levering aan eindverbruikers.
2. De shipper wil een deel van het gas niet als L-gas aan eindverbruikers leveren en boekt een conversiedienst bij de buitenlandse TSO. Een deel van het op de grens ontvangen L-gas wordt nu geleverd als H-gas.
3. In plaats van L-gas in het H-gasnet fysiek weg te mengen, ruilt de buitenlandse TSO het L-gas met de Nederlandse TSO voor H-gas. Er wordt nu minder L-gas vanuit Nederland geleverd en in plaats daarvan extra H-gas. Hierdoor hoeft er in het buitenland geen fysieke conversie plaats te vinden.

In het gasjaar 2017 is de fysieke conversie van L-gas naar H-gas in België en Frankrijk gedaald ten opzichte van het gasjaar 2016. Deze is in België, net als in het vorige gasjaar, nagenoeg nul. In Frankrijk is in het gasjaar 2017 circa 400 miljoen kubieke meter fysiek geconverteerd. Dit is 100 miljoen kubieke meter minder dan het jaar daarvoor. Deze hoeveelheid ligt binnen de verwachte bandbreedte (300-700 miljoen kubieke meter/jaar) die TSO's, naar verwachting van GTS, nodig hebben voor de balancering van hun netten.

Onze omgeving

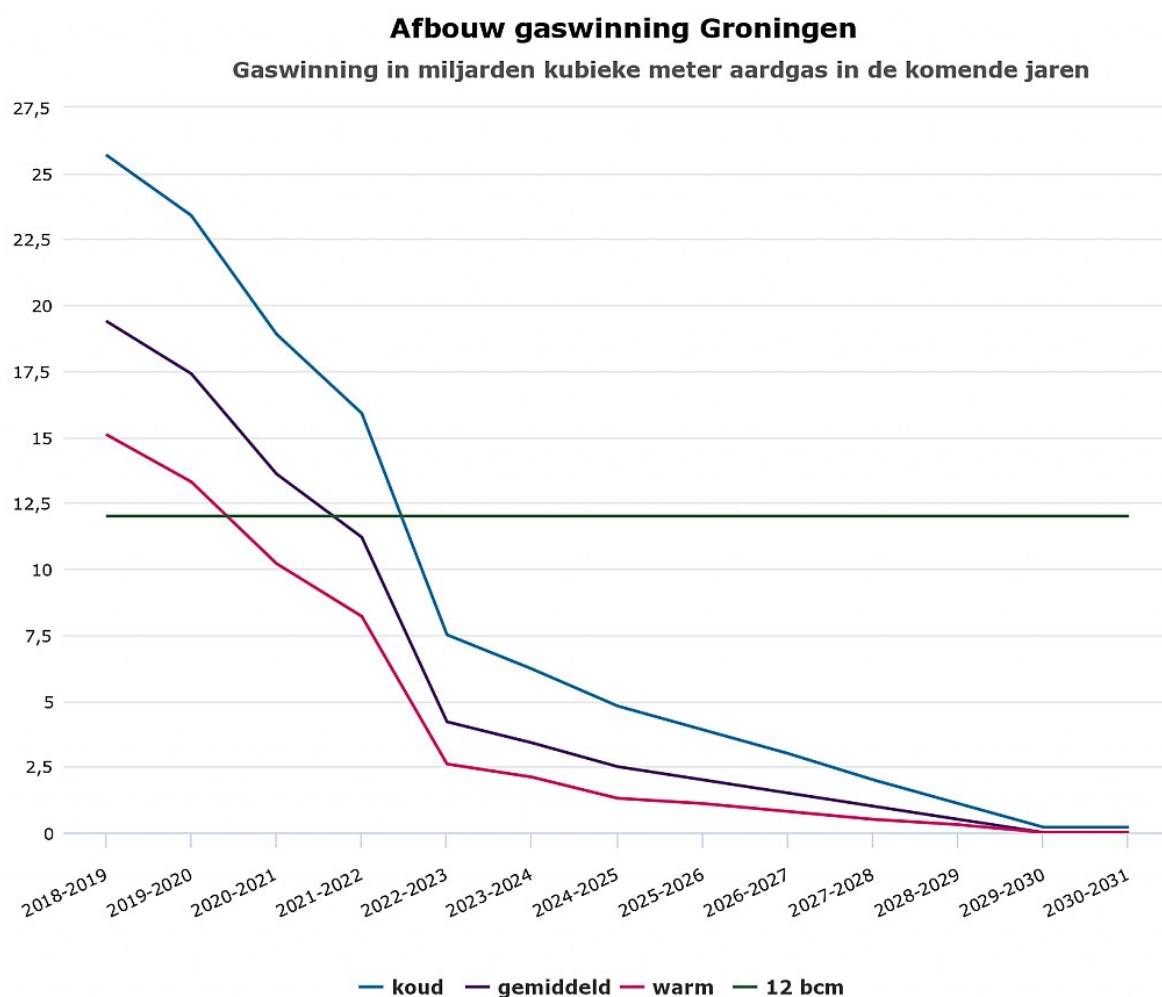
We anticiperen op de veranderingen in de omgeving door onze strategie, onderhandelingen en activiteiten hieraan aan te passen. GasTerra's portfolio bestaat voornamelijk uit Nederlands gas dat afkomstig is uit Groningen, kleine velden en bronnen van groen gas. Daarnaast kijken wij in het bijzonder naar de Noordwest-Europese gasvraag, omdat deze relevant is voor onze handelsactiviteiten.

Aanbod Groningen

Het aanbod uit het Groningenveld neemt af. Sinds 2014 bepaalt de minister van Economische Zaken en Klimaat hoeveel gas in een gasjaar maximaal mag worden gewonnen uit dit veld. In het gasjaar 2017/2018 (1 oktober 2017 tot 1 oktober 2018) produceerde NAM in totaal 20,1 miljard kubieke meter aardgas uit het Groningenveld. Dat is 1,5 miljard kubieke meter minder dan de 21,6 miljard kubieke meter die was toegestaan.

De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft middels een brief op 5 februari 2018 een dringend verzoek aan NAM gedaan om, binnen de voorwaarden van de voorlopige voorziening van de Raad van State (november 2017), maximaal gebruik te maken van de ruimte tot een lagere winning. Op basis van dit verzoek van de minister, hebben GasTerra en NAM een nieuw operationeel plan afgestemd. De uitvoering van dit plan heeft tot de genoemde productie uit het Groningenveld geleid.

Na de beving van 3,4 op de schaal van Richter in Zeerijp op 8 januari 2018 is de discussie over de productie en het gebruik van Groningengas in een stroomversnelling geraakt. Op 29 maart 2018 heeft de minister aangekondigd de gaswinning uit Groningen te willen beëindigen. Hiervoor is een tijdpad opgesteld voor de minimale winning die in de komende jaren nodig is bij een koud, een gemiddeld en een warm jaar.

Gaswinning in miljarden kubieke meter aardgas in de komende jaren (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat)

In dit tijdpad zijn maatregelen meegenomen die het kabinet voldoende zeker acht om de afbouw te realiseren, zoals de bouw van een nieuwe stikstofinstallatie, de afnemende vraag uit het buitenland en de ombouw van de grootste industriële verbruikers van Groningengas.

Dit heeft op 17 oktober 2018 geleid tot wijziging van de Gaswet en de Mijnbouwwet betreffende het minimaliseren van de gaswinning uit het Groningenveld. Op grond hiervan stelt de minister jaarlijks een operationele strategie voor de winning van het Groningengas door NAM vast. Dit zal voor het eerst gebeuren voor het gasjaar dat begint op 1 oktober 2019. Hiervoor wordt een transparante procedure gevolgd, waarbij lokale overheden en andere belanghebbenden worden betrokken. Het lopende gasjaar, dat is begonnen op 1 oktober 2018, geldt als overgangsjaar. De minister heeft in het definitieve instemmingsbesluit voor het gasjaar 2018/2019 zoveel mogelijk de principes gevolgd die ten grondslag liggen aan deze wetswijzigingen. Tot 27 december 2018 was het mogelijk in beroep te gaan tegen dit besluit. Deze beroepen zullen door de Raad van State in 2019 worden behandeld.

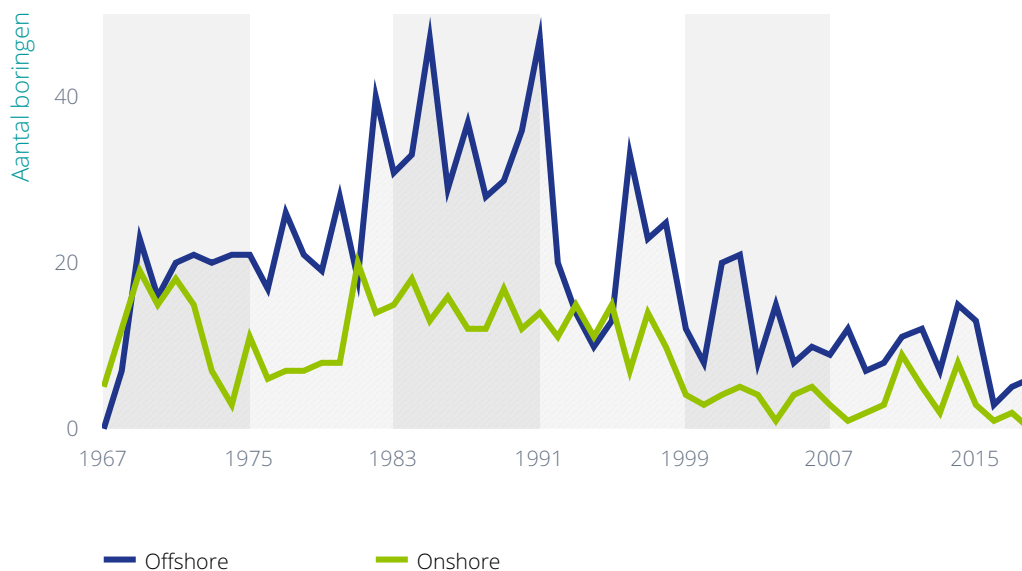
De gaswinning uit het Groningenveld is voor het lopende gasjaar vastgesteld op maximaal 19,4 miljard kubieke meter in een gemiddeld jaar qua temperatuur. Via een in het instemmingsbesluit opgenomen graaddagenformule zal het maximale winningsniveau dalen in een warmer dan gemiddeld jaar en stijgen als het kouder is dan gemiddeld. Vanaf gasjaar 2019/2020 is in de ministeriële regeling voor het percentage stikstof uitgegaan van een gemiddelde inzet van ten minste 85% van de beschikbare conversiecapaciteit.

Op 3 december jl. heeft de minister aangegeven dat de gaswinning uit Groningen wellicht nog sneller afgebouwd kan worden. Deze verwachting is gebaseerd op de aanname dat GTS additioneel stikstof kan inkopen en de mogelijkheid om de ondergrondse opslag Norg te kunnen vullen met hoogcalorisch gas vermengd met stikstof. GTS gaat op basis van de aangepaste Mijnbouwwet voor het eerst een jaarlijkse raming opstellen voor de vraag naar laagcalorisch gas en Groningengas in de komende tien jaar. Het kabinet zal deze raming voortaan als basis gebruiken voor een eventuele bijstelling van het basispad. Een en ander heeft uiteraard vergaande gevolgen voor de bedrijfsvoering van GasTerra.

Kleine velden

Naast het krimpende Groningenaanbod loopt ook de gasproductie uit Nederlandse kleine gasvelden terug. De meeste Nederlandse kleine velden bevinden zich in de eindfase van hun productiecycli en de investeringen in bestaande en nieuwe bronnen zijn beperkt. Het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning, in het bijzonder op land, is bovendien afgenomen.

Aantal exploratieboringen

Het kabinet heeft in mei 2018 aangegeven dat in de afbouwfase van de L-gasvraag, die vooral mogelijk is door meer hoogcalorisch gas te gebruiken, kleineveldenproductie de voorkeur heeft boven gasimport. Het kabinet wil zich daarom inspannen voor het behoud van het economisch perspectief voor de offshore gassector, onder meer met fiscale maatregelen. Zo is in het voorjaar van 2018 besloten de investeringsaftrek voor nieuwe investeringen in de opsporing en winning van gas op de Noordzee te verhogen van 25% naar 40%. Dit besluit moet nog in wetgeving worden omgezet.

Groen gas

De Nederlandse groengasproductie is in 2018 gestegen van 100 miljoen kubieke meter naar 120 miljoen kubieke meter, omdat een aantal nieuwe productielocaties in bedrijf is genomen. Een productieniveau van 120 miljoen kubieke meter is nog laag in vergelijking met het Nederlandse aardgasaanbod, maar het is wel de ambitie dat deze hoeveelheid stijgt. Groen gas wordt gezien als een cruciaal onderdeel van een klimaatneutrale energievoorziening. Het kan namelijk ook worden ingezet als grondstof voor de industrie, voor hoge-temperatuur-warmte in de industrie, als invulling van de piekvraag bij moeilijk volledig te verduurzamen woningen en in zwaar transport. Technisch lijkt circa drie miljard kubieke meter in 2030 mogelijk en tien miljard kubieke meter in 2050. In het ontwerp van het Klimaatakkoord is een volume van twee miljard kubieke meter groengasproductie per jaar in 2030 opgenomen, met name voor de gebouwde omgeving.

Europese gasvraag

De totale Europese gasvraag bedroeg in 2018 450 miljard m³ ^[1]. Dit is een daling van 1,5% ten opzichte van 2017¹. Voor de periode tot 2025 wordt een lichte stijging van de gasvraag verwacht. Als gevolg van de uitfasering van nucleaire en kolencentrales zullen gascentrales naar verwachting meer ingezet worden om elektriciteit op te wekken. Na 2025 zwakt de vraag af ^[2] onder andere door klimaatbeleid als gevolg van de afspraken die zijn gemaakt tijdens de klimaattop in Parijs in 2015.

De specifieke vraag naar L-gas in Noordwest-Europa neemt verder af door de ombouw van gasapparatuur in Duitsland, België en Frankrijk van L-gas naar H-gas. Deze ombouw was oorspronkelijk ingepland door de al voorziene natuurlijke depletie van het Groningenveld, maar is extra urgent geworden door de versnelde afbouw van de productie in Groningen. Op verzoek van de Nederlandse overheid hebben de betrokken landen geïnventariseerd of versnelling mogelijk is. In Duitsland zijn in 2018 circa 200.000 gastoestellen omgebouwd. Het is de bedoeling om de ombouw vanaf 2020 te versnellen tot een aantal van 500.000 toestellen per jaar. In totaal moeten vijf miljoen gastoestellen geschikt worden gemaakt voor H-gas. België en Frankrijk zijn in 2018 gestart met de eerste ombouwprojecten, die als pilot worden gezien. Door de geleidelijke ombouw in de ons omringende landen zal de export van L-gas vanuit Nederland tussen 2020 en 2029 worden afgebouwd. Vanaf 2030 is geen export van L-gas meer voorzien.

[1] Inschatting Woodmac. Europe demand long term H1 2018 (EU 28), 27 juli 2018. Conversiefactor: 40 MJ/m³

[2] Woodmac – Europe gas demand long term H1 2018, (EU 28 vraag)

Nederlandse gasvraag

De Nederlandse gasvraag bedroeg in 2017 37 miljard m³ ^[1]. Sinds 2015 neemt de vraag naar aardgas van gascentrales toe ^[2]. Dit is een gevolg van het in toenemende mate economisch zijn van het opwekken van elektriciteit met aardgas. Het beeld van marktpartijen over de toekomstige winstgevendheid van gascentrales is niet eenduidig. ENGIE en RWE besloten in 2018 centrales buiten bedrijf te stellen ^[3]. Daarentegen maakte RWE bekend dat de Clauscentrale in 2020 weer operationeel zal zijn ^[4]. De toegenomen inzet van gascentrales gaat ten koste van de inzet van kolencentrales. In hoeverre deze trend in de komende jaren doorzet is onzeker. De vraag naar L-gas daalt in Nederland voornamelijk door de ombouw van L-gas naar H-gas in de industrie. Voor kleinverbruikers is geen ombouw voorzien, zodat de vraag in dit segment volgens ramingen beperkt zal teruglopen.

[1] Bron CBS: energieverbruik aardgas 1298,7 petajoule (35,17 MJ/m³)

<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/16/energieverbruik-verandert-nauwelijks-in-2017>

[2] <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/00372/table?ts=1532943177491>

[3] ICIS Heren 28 november 2018: Dutch gas capacity to close despite profit recovery

[4] <https://www.fluxenergie.nl/claus-uit-de-mottenballen/>

Energietransitie Nederland

In de toekomst zal de gasvraag in Nederland dalen door klimaatbeleid. De Nederlandse overheid stelt zichzelf tot doel om de CO₂-uitstoot in 2030 en 2050 met respectievelijk 49% en 95% terug te dringen. Uiteindelijk zullen fossiele energiebronnen plaats moeten maken voor klimaatneutrale energie oplossingen. Op dit moment is de vraag naar moleculen in verhouding tot de vraag naar elektronen hoog. In de toekomst zal dit, als gevolg van besparingen en elektrificatie, juist andersom zijn. De snelheid waarmee deze omslag plaats gaat vinden is echter onzeker. Daardoor is het ook moeilijk in te schatten hoe snel de vraag naar aardgas zal dalen. Dit hangt onder meer af van het beleid van de overheid en van technologische ontwikkelingen. Toch zullen moleculen niet geheel uit de energievoorziening verdwijnen. Met name als grondstof voor de chemische industrie en bron van hoge-temperatuur-warmte, in zwaar transport en in de piekvraag van de gebouwde omgeving zijn in de toekomst moleculen nodig.

De belangrijkste segmenten waar in Nederland aardgas wordt gebruikt zijn: de gebouwde omgeving (kleinverbruik en commercials), de industrie en in gascentrales. Per segment zijn er verschillende oplossingen om de uitstoot van CO₂ te reduceren.

Het segment gebouwde omgeving bestaat onder meer uit woningen, scholen, overheidsgebouwen en kantoorpanden. Het aandeel van de gebouwde omgeving in de totale gasconsumptie is ongeveer 50% ^[1]. Omdat de gasaansluitplicht in 2018 is komen te vervallen ^[2] zal er weinig nieuwe gasvraag komen uit nieuwbouwwoningen. Voor de bestaande gebouwde omgeving geldt dat besparingen als gevolg van isolerende maatregelen en daarnaast de inzet van duurzame alternatieven zorgen dat de toekomstige vraag naar aardgas daalt. Duurzame manieren om te verwarmen zijn de inzet van groen gas in cv's en hybride warmtepompen, de inzet van duurzame

elektriciteit bij (hybride) warmtepompen en de inzet van duurzame warmte (uit geothermie en biomassa) in warmtenetten. Ook waterstof zou op den duur kunnen worden ingezet om te voorzien in de warmtevraag.

Het segment industrie gebruikt aardgas voor de proceswarmte en als grondstof, bijvoorbeeld voor de productie van kunstmest. Dit segment gebruikt ongeveer 20%^[3] van de totale gasconsumptie en is relatief minder gemakkelijk te verduurzamen. Verschillende bedrijven hebben namelijk hoge temperatuurwarmte nodig in het bedrijfsproces. Om deze reden zullen moleculen ook in de toekomst nog gebruikt worden. Verduurzaming is onder meer mogelijk door gebruik van aardgas in combinatie met Carbon Capture and Storage (CCS) oftewel CO₂-afvang en -opslag (na verbranding) of door omzetting van aardgas in waterstof, waarbij de vrijgekomen CO₂ wordt opgeslagen. Daarnaast is het ook mogelijk om groen gas in te zetten.

Het segment centrales heeft betrekking op elektriciteitsproductie en een aandeel van ongeveer 25%^[4] van de totale gasvraag. Door de toenemende hoeveelheid wind- en zonne-energie wordt steeds meer groene stroom opgewekt. Ook in dit segment kan de energieproductie worden verduurzaamd door het inzetten van aardgas in combinatie met CCS.

[1] Woodmac – Europe gas demand long term H1 2018

[2] Er zijn uitzonderingen mogelijk, zie de ministeriële regeling 'gebiedsaanwijzing aansluitplicht'. Deze gaat in op de bevoegdheid van het college van B&W om een gebied aan te wijzen waar de gasaansluitplicht wel geldt voor nieuwbouw.
<https://www.rvo.nl/sites/default/files/2018/07/Factsheet-gasaansluitplicht-vanaf-1-juli-2018-02.pdf>

[3] Woodmac – Europe gas demand long term H1 2018

[4] Woodmac – Europe gas demand long term H1 2018

Voorzieningszekerheid

Door de ontwikkelingen in vraag- en aanbod is Nederland inmiddels netto-importeur van aardgas geworden. Om aan de binnenlandse gasvraag te kunnen voldoen is Nederland afhankelijk van handelsplaatsen of nieuwe importcontracten. Het onderzoeksbureau IHS Markit heeft op verzoek van GasTerra onderzocht of langetermijncontracten, naast handel op de handelsplaatsen, een nuttige functie behouden om de leveringszekerheid ook in de toekomst te kunnen garanderen. Daarbij is onder meer gekeken naar hoe de ons omringende landen een en ander hebben geregeld.

Analyse van zes andere grote gasconsumerende landen in de EU laat zien dat grote energiebedrijven in die landen, in tegenstelling tot gashandelaren in Nederland, voor hun consumptie niet alleen vertrouwen op de handelsplaatsen maar daarnaast op langetermijn-importcontracten met hoge volumes. Sommige van deze ondernemingen hebben al volumes voor de verre toekomst (2030 en verder) vastgelegd.

Dat neemt niet weg dat de groei van volume en liquiditeit van spotmarkten voor gas in Europa, vooral van de Nederlandse TTF, een indicatie zijn dat het belang van langetermijncontracten voor het garanderen van leveringszekerheid in de Europese gasmarkt is afgenomen. De toenemende

beschikbaarheid van LNG versterkt het vertrouwen in spotmarkten nog eens verder. Het betekent dat aardgas een *global commodity* is geworden en dat Europa voor dit type gas concurreert met de rest van de wereld in het bijzonder Azië. Nederland kan hiervan profiteren door de aanwezigheid van een uitgebreide en moderne gasinfrastructuur (de 'gasrotonde').

Het IHS Markit-rapport stelt desondanks het zeer kleine aandeel van langetermijn-importcontracten in de Nederlandse energiemix ter discussie. De onderzoekers vragen zich af of het raadzaam is om volledig op de spotmarkt te vertrouwen gezien de grote veranderingen die de gasmarkt zal ondergaan in de komende jaren als gevolg van de energietransitie en veranderingen in de mondiale gasvraag. Daarnaast is het aldus IHS Markit onduidelijk hoe grote producenten zich zullen positioneren in deze veranderende gasmarkt.

Aantal energieleveranciers in Nederland

In 2001, net voor de liberalisering van de energiemarkt, waren er slechts 12 vergunninghouders voor (alleen) elektriciteit. De consument had in die tijd geen keuze uit verschillende aanbieders. Afhankelijk van de woonplaats werden de netbeheerder en de energieleverancier bepaald. Sindsdien is het aantal vergunninghouders bijna verviervoudigd naar circa 50 verschillende leveranciers van stroom en gas. Het grootste deel hiervan levert zowel aan particuliere als aan zakelijke klanten. Consumenten kunnen zelf hun energieleverancier kiezen.

De concurrentie die na de liberalisering is ontstaan, heeft gezorgd voor kleinere marges. Daarnaast hebben klantgerichte technologieën een flinke sprong voorwaarts gemaakt. Een voorbeeld daarvan is de slimme meter.

Er zijn twee energieleveranciers die groen gas aan consumenten leveren. Het gas dat deze partijen leveren bestaat voor een deel uit biogas; het restant is CO₂-gecompenseerd gas (door bomen planten gecompenseerd). De verhouding tussen beide vormen is onbekend. Andere leveranciers bieden alleen CO₂-gecompenseerd aardgas aan.

Het aantal burgers dat samen energie opwekt, via zogenaamde energiecoöperaties, is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Eind 2017 waren er 392 coöperaties actief in Nederland. Eind 2015 waren dit er nog 262^[1]. Hiermee is in bijna elke Nederlandse gemeente een coöperatie actief. Dankzij een professionelere aanpak, lokaal draagvlak en krachtenbundeling slagen de burgercollectieven er steeds vaker in eigen windturbines of zonnedaken en -weides te realiseren. Eind 2017 houdt 60% van de coöperaties zich bezig met de wederverkoop van groene energie, 70% met energiebesparing en 60% organiseert collectieve inkoop van energie.

Op de Nederlandse markt zijn dus steeds meer energieleveranciers actief, waardoor de concurrentie is toegenomen.

[1] Bronnen: Hier Opgewekt (<https://www.hieropgewekt.nl/nieuws/lokale-energie-monitor-2017-samen-energie-opwekken-onverminderd-populair>) en Zelf Energie Produceren (<https://www.zelfenergieproduceren.nl/nieuws/aantal-energiecooperaties-nederland-blijft-groeien/>).

Regulering

GasTerra wordt geconfronteerd met regulering op nationaal en Europees niveau, die impact heeft op de bedrijfsvoering. We volgen de ontwikkelingen en waar mogelijk en zinvol proberen we beleidsvoornemens te beïnvloeden. In het geval van nieuwe regulering zorgt de onderneming dat zij tijdig aan deze verplichtingen kan voldoen.

Op GasTerra zijn de Regulation in Energy Markets Integrity and Transparency (REMIT) en de Market Abuse Regulation (MAR) van toepassing. In deze verordeningen die respectievelijk van toepassing zijn op groothandelsenergieproducten en financiële instrumenten, is een verbod op handel met voorkennis en marktmanipulatie opgenomen. Daarnaast moeten marktpartijen in het kader van REMIT aan uitgebreide rapportageverplichtingen voldoen. GasTerra heeft hiervoor de nodige procedures geïmplementeerd.

Per 3 januari 2018 is de herziene Markets in Financial Instruments Directive (MiFID II) van toepassing op energiebedrijven die in financiële instrumenten handelen. De handel in contracten die als financiële instrumenten kwalificeren onder MiFID II is echter een nevenactiviteit van GasTerra. Om die reden maken wij gebruik van de nevenactiviteitsvrijstelling, waarin MiFID II voorziet.

Vanaf 2020 zal de Europese Netcode Tarieven (NC TAR) worden geïmplementeerd in Nederland. Een van de voorziene wijzigingen is om over te stappen op een andere verdeling van inkomsten uit entry- en exitpunten (40%/60%) en over te gaan op één postzegeltarief voor alle GTS-netwerkpunten en diensten. De korting voor transport van en naar bergingen zal worden verhoogd van 25% naar 60%. GTS blijft omzetgereguleerd en daarom zullen deze aanpassingen leiden tot een andere verdeling van alle transportkosten over de verschillende marktpartijen en niet tot een verandering van inkomsten voor GTS.

Met ingang van 1 november 2018 geldt vanuit de Netcode Capaciteit Allocatie Mechanismes (CAM) een verplichting voor TSO's om Virtuele Interconnectie Punten in te voeren. Dat betekent dat diverse grenspunten samengevoegd zullen worden tot een nieuw virtueel punt. Vanwege onduidelijkheid over de wijze waarop de implementatie zou moeten plaatsvinden is dit door GTS uitgesteld tot het eerste kwartaal van 2020.

In dialoog met onze omgeving

We willen graag te weten komen wat de samenleving van ons verwacht en transparant zijn over onze activiteiten. Daarom zijn wij geregeld met de volgende stakeholders in gesprek:

Stakeholdergroepen

Naast de reguliere gesprekken met stakeholders voeren we jaarlijks een stakeholderdialoog uit. In 2017 hebben we door middel van enquêtes en interviews de mening van stakeholders over een aantal economische, ecologische en sociale onderwerpen geïnventariseerd. In 2018 hebben we de resultaten van deze stakeholderdialoog bij een aantal groepen getoetst en verdiepende interviews

gehouden. De besproken onderwerpen zijn contractuele verplichting, duurzame inzetbaarheid, draagvlak voor werkzaamheden en betrokkenheid bij de regio. Daarnaast is naar aanleiding van het besluit van de minister van Economische Zaken en Klimaat over de gaswinning in Groningen een nieuw onderwerp toegevoegd namelijk 'de rol van GasTerra in de gasmarkt' waarbij aan stakeholders is gevraagd hoe zij de huidige en toekomstige rol van GasTerra zien. Dit nieuwe onderwerp leidde in de gesprekken tot drie verschillende visies. Het onderwerp werd enerzijds benaderd vanuit een rol van GasTerra in de toekomstige traditionele gasmarkt en anderzijds vanuit de toekomstige hernieuwbare gasmarkt. Er zijn ook partijen die beide visies samenvoegen tot een hybride vorm waarin GasTerra de huidige activiteiten voortzet, maar zich ook nadrukkelijk gaat richten op het faciliteren van een markt voor hernieuwbare gassen.

Op basis van deze interviews bleek dat het belang dat stakeholders hechten aan de onderwerpen niet is veranderd ten opzichte van 2017. Vervolgens hebben we gekeken of de inschatting die we vorig jaar hebben gemaakt van de economische, sociale en ecologische impact die de onderwerpen hebben op de bedrijfsvoering van GasTerra is gewijzigd. Hierbij bleek dat de betrokkenheid bij de regio het laatste jaar groter is geworden. De materiële onderwerpen die op basis van de stakeholderdialoog 2017 zijn bepaald en input vormden voor onze strategie in 2018 blijven ook het komende jaar materieel. De rol van GasTerra in de gasmarkt komt daar als materieel onderwerp bij. In dit verslag leggen we verantwoording af over de ontwikkelingen op de materiële onderwerpen van 2018.

Materialiteitsmatrix

Contractuele verplichting	De mate waarin GasTerra voldoet aan zijn contractuele verplichtingen door op elk moment van het jaar voldoende gas in portfolio te hebben.
Economische prestatie	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan het bedrijfsresultaat van zijn aandeelhouders.
Draagvlak voor werkzaamheden	De mate waarin GasTerra draagvlak creëert voor zijn werkzaamheden.
Duurzame inzetbaarheid	De mate waarin GasTerra een goede werkomgeving creëert, met een daarbij passende cultuur en structuur, en medewerkers stimuleert om zich te ontwikkelen.
Duurzame energievoorziening	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan de duurzame energievoorziening.
Voldoen aan richtlijnen en kaders	De mate waarin GasTerra ervoor kiest om te voldoen aan algemeen geldende richtlijnen en kaders, zoals bijvoorbeeld GRI, Sustainable Development Goals en ISO-normen.
Interne voetafdruk	De mate waarin GasTerra de eigen voetafdruk op het milieu minimaliseert.
Kennis	De mate waarin GasTerra kennis verwerft, ontwikkelt en deelt.
Betrokkenheid bij de regio	De mate waarin GasTerra betrokken is bij de regio Noord Nederland.
Rol van GasTerra in toekomstige gasmarkt	De mate waarin GasTerra een rol speelt in de huidige en toekomstige gasmarkt.

De materiële onderwerpen zijn binnen de strategische doelen volume, prijs, kosten en anticiperen vertaald in doelstellingen voor 2019. Door dit vervolgens te koppelen aan de risico's uit de Business Risico Analyse ontstaat de volgende connectiviteitsmatrix.

Materieel thema	Strategische doelen	Doelstelling 2019	Business risico
Contractuele verplichting	Volume	GasTerra komt de contractuele verplichtingen volledig na.	Aanbod Groningenveld Aanbod kleine velden
Economische prestaties	Volume	GasTerra verkoopt het door NAM aangeboden jaarvolume aan Groningengas	Kredietwaardigheid
	Prijs	(gasjaar 2018/2019) en zorgt ervoor dat de productie binnen de graaddagenformule blijft.	Transportkosten
	Kosten		
	Anticiperen	We benutten zo volledig mogelijk de middelen in ons portfolio zoals bergingen. We maken een marge op onze in- en verkopen. We benutten het marktpotentieel voor optimalisatie. De exploitatiekosten blijven binnen budget in het kalenderjaar 2019.	

Duurzame inzetbaarheid	Kosten Anticiperen	Er zijn 0 ongevallen met verzuim en het percentage ziekteverzuim is in het kalenderjaar 2019 lager dan 2,5%. We implementeren het nieuwe HR-beleid.	Organisatie
Duurzame energievoorziening	Anticiperen	We nemen deel aan een aantal projecten uit de Strategische Agenda van GILDE (Gas In een Langetermijn Duurzame Energievoorziening). We leiden het project Groen Gas. In ons energietransitie budget leggen we de focus op duurzame gassen zoals groen gas en waterstof. We kijken hoe we samen met partners een programma kunnen ontwikkelen voor het bereiken van de benodigde jaarlijkse groengasproductie van 2 miljard m3 in 2030 die in het Klimaatakkoord is opgenomen.	Imago
Draagvlak voor werkzaamheden	Anticiperen	GasTerra draagt de visie die de gassector, verenigd in de brancheorganisatie KVG, heeft ontwikkeld en die de noodzaak om voortvarend toe te werken naar een CO2-neutrale energievoorziening koppelt aan het behouden van het huidige niveau van leveringszekerheid tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten actief uit.	Imago
Rol van GasTerra in de gasmarkt	Anticiperen	Naar aanleiding van de besluitvorming inzake Groningengaswinning verkennen we onze missie en strategie om een beeld te krijgen van de rol die GasTerra in de toekomst kan spelen.	Onduidelijke bedrijfsstrategie en missie

De missie van ons bedrijf, de waardenmaximalisatie van het Nederlandse aardgas, is na de besluitvorming van de minister van Economische Zaken en Klimaat in 2018 om de Groningengaswinning zo snel als mogelijk te beëindigen niet veranderd. Wel is er vanwege het sterk teruglopend aanbod van Nederlands aardgas onzekerheid over het toekomstperspectief voor GasTerra. Dit geldt met name voor de periode na 2022, omdat vanaf dan het Groningenaanbod in onze portfolio sterk gaat dalen door de komst van een extra stikstoffabriek. Hierdoor kan immers meer hoogcalorisch gas geconverteerd worden naar laagcalorisch gas. GasTerra stelt zich ten doel zo spoedig mogelijk duidelijkheid te krijgen over de rol van het bedrijf in de toekomst. Tijdens deze onzekere periode willen we het hoge kwaliteitsniveau dat stakeholders van ons gewend zijn in stand houden.

Inputs

Gas

Totaal volume 56 mrd m³

- Groningen
- Kleine velden
- Virtuele handelsplaatsen
- Import
- Groen gas

Gasmarkt

- Fluctuerende gasprijs
- Gascontracten
- Licenties
- Handelspartners
- Ondergrondse gasopslag

Organisatie

- 141,4 Fte
- 152 medewerkers
- Diversiteit
- Arbeidsvoorwaarden
- Hoofdkantoor Groningen

Kennis en systemen

- Kennis van de gasmarkt
- IT-systemen

Financiën

- Eigen vermogen €180 mln
- Investerings €1,4 mln

Maatschappij

- Stakeholders
- Imago van gas

Business Model

Het maximaliseren van de waarde van het Nederlands aardgas

Anticiperen

GasTerra anticipeert op een veranderende omgeving en luistert naar zijn stakeholders, zodat kansen en bedreigingen geïdentificeerd zijn en GasTerra ook in de toekomst aan zijn missie van waardemaximalisatie kan voldoen.

Volume

GasTerra streeft naar het geheel verkopen van het aan GasTerra aangeboden volume aan gas.

Prijs

GasTerra streeft naar het realiseren van een marktconforme prijs met een zo hoog mogelijke marge met het gehele portfolio.

Kosten

GasTerra zorgt voor een juiste balans tussen kosten enerzijds en waarde en zorgvuldigheid anderzijds.

Governance
Risico-management
Public Affairs
Public Relations

Outputs

Gas

Totaal volume 55,5 mrd m³

- Virtuele handelsplaatsen
- Aansluiting klanten
- Grenspunten

Gasmarkt

- 100% nakomen contractuele verplichtingen
- 32,9 miljard m³ NL gas ingekocht (Groningen & Kleine velden)

Organisatie

- 110 mannen, 42 vrouwen
- 2,47% ziekteverzuim
- Veiligheid/ongevallen

Kennis en systemen

- Trainingskosten: 1,05% van totale personeelskosten
- Opleiding en loopbaanmogelijkheden
- 99,92% beschikbaarheid hoog kritische systemen

Financiën

- Omzet €11.153 mln
- Netto-winst €36 mln
- Werkkapitaal €206,8 mln
- S&P credit rating AA+ (Negative Outlook)

Maatschappij

- Deelname Transparantiebenchmark
- Kennis delen en kennis ontwikkelen over energie(transitie)
- Steunen energietransitieprojecten
- Industrieklanten verduurzamen
- Sponsoring in de regio
- €7,5 mln lokale inkopen facilitair

Outcomes

Gas

- Leveringszekerheid van de eigen portfolio
- Bestendige relatie met klanten en leveranciers
- Aardgasbaten

Groen

- Kennisdeling en -ontwikkeling over de rol van gas in de energievoorziening in R&D, onderwijs en publieke debat
- Bijdragen aan de verstandige transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening

Groningen

- Hoogwaardige werkgelegenheid regio
- Leveren betekenisvolle bijdrage aan lokale samenleving

Samenvatting resultaten

Inkomsten en kosten (in miljoenen euro's)

NETTO-OMZET

2018 11.153

2017 9.601

GASINKOOP

2018 10.779

2017 9.227

TRANSPORTKOSTEN

2018 274

2017 287

Resultaten (in miljoenen euro's)

RESULTAAT VOOR BELASTING

48

2017: 48

NETTO-WINST

36

2017: 36

DIVIDEND

36

2017: 36

Overige financiële gegevens

INVESTERINGEN IN MILJOENEN EURO'S

2018 1,4

2017 1,8

LIQUIDITEITSRATIO

1,1

2017: 1,1

Balansgegevens ultimo jaar (in miljoenen euro's)

BALANSTOTAAL

1.960

2017: 1.802

EIGEN VERMOGEN (VOOR RESULTAATBESTEMMING)

216

2017: 216

KORTLOPENDE SCHULDEN

1.744

2017: 1.586

Verkochte volumes (in miljarden kubieke meter)*

TOTALE AFZET

2018 55,5

2017 56,6

NEDERLAND

31,8

2017: 29,8

OVERIG EUROPA

23,7

2017: 26,8

Veiligheid en gezondheid

EIGEN MEDEWERKERS ULTIMO JAAR, IN FULLTIME- EQUIVALENTEN

141,4

2017: 152,4

ZIEKTEVERZUIM (IN PROCENT)

2,47

2017: 1,6

GEMIDDELDE VERZUIMFREQUENTIE

0,98

2017: 1,03

**In dit jaarverslag wordt een andere wijze van bepalen van de gebieden ten opzichte van 2017 gehanteerd. Het gebied wordt bepaald op basis van afleverpunt in plaats van vestigingsadres. De vergelijkende cijfers voor 2017 zijn overeenkomstig deze nieuwe definitie aangepast.*

De solvabiliteit van GasTerra is niet representatief vanwege de afspraken tussen de verschillende entiteiten in het Gasgebouw (zie [jaarrekening](#)). Eén daarvan is de transferprijs voor Groningengas, waardoor GasTerra een vaste winst maakt van 36 miljoen euro. Deze winst wordt jaarlijks op voorstel van de Bestuurder volledig uitgekeerd. Als gevolg daarvan is ons eigen vermogen vast, namelijk 180 miljoen euro.

De investeringen zijn niet materieel en betreffen met name de geactiveerde kosten van zelf ontwikkelde software ter ondersteuning van de bedrijfsprocessen.

Materiële onderwerpen

De materiële onderwerpen voor 2018 waren contractuele verplichting, economische prestatie, duurzame inzetbaarheid, duurzame energievoorziening en draagvlak voor werkzaamheden. Deze onderwerpen zijn mede op basis van de uitkomsten van de in 2017 gehouden stakeholderdialoog bepaald en zijn input geweest voor de strategie in 2018. Op deze materiële onderwerpen gaan we nader in.

Contractuele verplichting

Eén van de thema's van de stakeholderdialoog was contractuele verplichting. Hieronder verstaan wij dat onze onderneming op elk moment van het jaar voldoende gas in portfolio heeft om aan onze leveringsverplichtingen aan onze klanten te kunnen voldoen. Voor stakeholders, met name onze klanten, is dit het belangrijkste thema. Ook voor GasTerra geldt dat het nakomen van deze verplichtingen als eerste prioriteit geldt. Om dit mogelijk te maken moet GasTerra ervoor zorgen dat zijn verkoopverplichtingen in evenwicht zijn met zijn aanbod. In het verleden kon dit gedaan worden door het Groningenveld op of af te regelen; nu balanceren we dat met in- en verkopen op de markt.

Economische prestatie

Dat de onderneming economische prestatie als materieel onderwerp benoemt is evident. Waardemaximalisatie van het Nederlandse aardgas is de missie van GasTerra. Daarbij wordt gestreefd naar een efficiënte uitvoering met een goede balans tussen kosten en zorgvuldigheid.

Inkoop

GasTerra kocht in 2018 56,0 miljard kubieke meter gas in (2017: 56,6 miljard kubieke meter). Daarvan was 17,8 miljard kubieke meter afkomstig uit het Groningensysteem (inclusief bergingen) en 15,1 miljard kubieke meter uit kleine velden. 23,1 miljard kubieke meter is ingekocht op handelsplaatsen en via import.

De volumes uit het Groningensysteem wijken af van de productiecijfers die NAM rapporteert en die zijn gebonden aan het productieplafond. Dit verschil wordt onder meer veroorzaakt door eigen gebruik bij de productie en het verschil tussen injectie en productie uit de ondergrondse gasopslagen. Bovendien rapporteert GasTerra volumes per kalenderjaar, terwijl het productieplafond gebonden is aan het gasjaar.

In het afgelopen decennium daalde de inkoop van gas uit kleine velden elk jaar met ongeveer twee miljard kubieke meter. Dit komt doordat de reserves in de kleine velden afnemen (depletie). Hierdoor daalt de druk in deze velden en neemt de productie gestaag af. Hoewel nog voortdurend reserves in nieuwe kleine velden worden gevonden, compenseert dit de afname in productie niet. De verwachting voor de komende jaren laat een verdere daling zien. Deze prognoses zijn gebaseerd op opgaven van de producenten en TNO.

GasTerra heeft in 2018, 8,8 miljard kubieke meter geïmporteerd uit Noorwegen, Rusland, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. Door het langetermijnkarakter van de importcontracten waren er in dit segment verder weinig veranderingen ten opzichte van de voorgaande jaren.

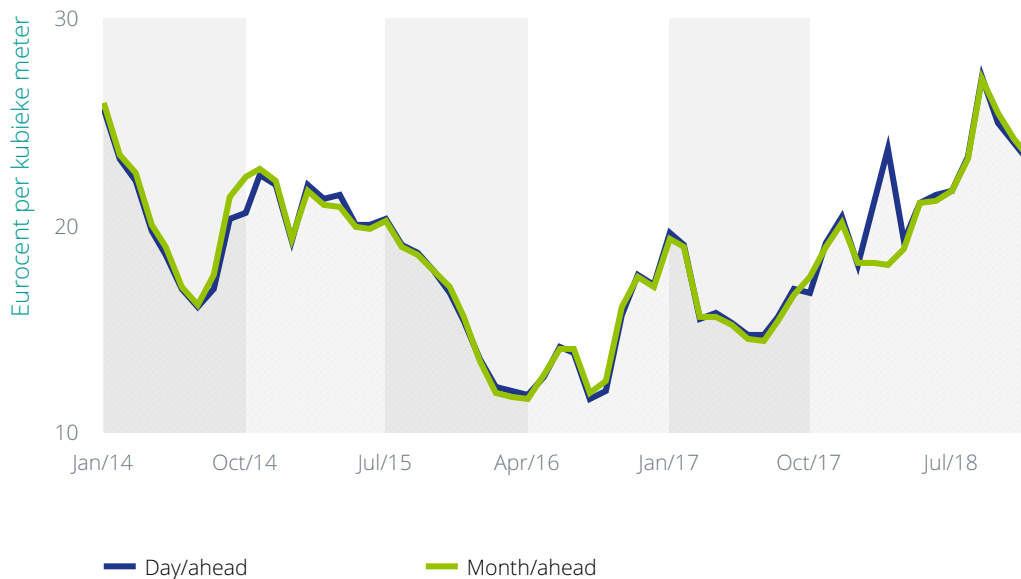
Levering

GasTerra heeft in 2018, 55,5 miljard kubieke meter gas geleverd aan klanten (2017: 56,6 miljard kubieke meter). Daarnaast heeft een voorraadmutatie plaatsgevonden van 0,5 miljard kubieke meter. Een deel van het geleverde gas is geleverd op de traditionele afleverpunten zoals de aansluitingen en grenspunten. In toenemende mate wordt het gas verhandeld op zogeheten hubs. Dat betekent dat het verschillende malen van eigenaar kan wisselen voordat het daadwerkelijk bij de eindgebruiker terecht komt. Hierdoor hoeft gas dat door buitenlandse partijen wordt gecontracteerd niet noodzakelijkerwijs de grens over te stromen en kan gas dat wij op de TTF verkopen uiteindelijk wel de grens over stromen.

De leveringen waren 1,1 miljard kubieke meter lager dan in 2017. Dit kan vooral verklaard worden door de productiebeperking van het Groningenveld. De prijzen van de leveringen van GasTerra

waren hoger dan in 2017. In 2018 werd gemiddeld 20,0 eurocent per kubieke meter betaald tegen 16,9 eurocent in 2017. Deze hogere prijzen hangen samen met prijzen op handelsplaatsen. De prijzen op de TTF waren in 2018 gemiddeld hoger dan in 2017. De jaargemiddelde Day-Ahead-prijs steeg met 5,5 eurocent/kubieke meter ten opzichte van het jaar 2017; de jaargemiddelde Month-Ahead-prijs steeg met 4,9 eurocent/kubieke meter.

Ontwikkeling maandgemiddelde TTF prijzen

Bron: ICIS Heren

Na het koude weer in februari en maart van dit jaar was de vulgraad van de bergingen lager dan in voorgaande jaren. De noodzaak om meer dan gebruikelijk te injecteren heeft in de zomerperiode voor gasprijzen gezorgd die hoger waren dan in de voorgaande zomers. Bovendien zorgde de stijging van de prijzen van olie, kolen en CO₂-emissierechten voor opwaartse prijsdruk.

In 2018 zijn over meerdere bestaande import- en exportcontracten heronderhandelingen gevoerd. Indien het niet lukt om tot overeenstemming te komen volgt een arbitrage. In 2018 voerde GasTerra twee arbitrages die ultimo 2018 nog niet zijn afgerond. Daarnaast zijn in het begin van 2019 twee nieuwe arbitrages gestart. Mogelijke uitkomsten van nog niet afgeronde heronderhandelingen of daarmee verbonden arbitrages worden, gezien de onzekerheid van de uitkomst, niet verwerkt in de jaarrekening.

Transport

Om aan de verplichtingen van onze handelscontracten te kunnen voldoen, boeken wij transportcapaciteit bij netbeheerders, met name bij GTS. In 2018 bedroegen de kosten voor de inkoop van transportcapaciteit 274,2 miljoen euro. Dat is 12,5 miljoen euro lager dan in 2017.

Duurzame inzetbaarheid

In 2014 is GasTerra gestart met het reorganisatietraject 'GasTerra 2018'. De aanleiding voor dit traject waren de dalende gasvolumes en de veranderende marktomstandigheden. Het beoogde doel was een formatiereductie van ongeveer 200 fte in 2015 naar ongeveer 160 fte eind 2018 zonder gedwongen ontslagen. Deze doelstelling is in 2018 behaald. Daarnaast was in 2018 voorzien om door middel van strategische personeelsplanning te bepalen welke competenties benodigd zijn om de organisatie toekomstbestendig te houden voor de periode na 2018 en welk HR-beleid hiervoor benodigd is.

Als gevolg van het besluit van het kabinet in maart 2018 over de gaswinning in Groningen is de toekomstige rol van GasTerra op de langere termijn nog niet duidelijk. Ondanks deze onzekerheid willen we het hoge kwaliteitsniveau dat stakeholders van ons gewend zijn in stand houden. Dit heeft er toe geleid dat in 2018 in plaats van het opstellen van een strategisch personeelsplan een inventarisatie van de formatie en competenties heeft plaatsgevonden. Deze inventarisatie is belangrijk voor de inrichting van de organisatie op de korte termijn en ook relevant voor GasTerra's toekomst op de langere termijn zodra daar duidelijkheid over komt. Ook biedt deze inventarisatie de medewerkers van GasTerra richting met betrekking tot individuele ontwikkeling en inzetbaarheid.

Om het kwaliteitsniveau te kunnen handhaven is de motivatie en betrokkenheid van de GasTerra medewerkers cruciaal. Uit het in 2018 gehouden medewerkers-tevredenheidsonderzoek blijkt dat de tevredenheid van medewerkers met een waardering van 7,4 licht is gestegen ten opzichte van het vorige onderzoek in 2016 toen gemiddeld een 7,2 werd gegeven. De onzekerheid over de toekomst van GasTerra komt ook uit dit onderzoek als belangrijk aandachtspunt naar voren. De komende tijd zal de onderneming zich blijven richten op een optimale inzet van mensen en hun kennis. In 2019 wordt het nieuwe HR-beleid geïmplementeerd. Daarin staan de persoonlijke ontwikkeling van medewerkers, de doorstroom binnen de organisatie en de loopbaanontwikkeling zowel binnen als buiten GasTerra centraal.

Duurzame energievoorziening

GasTerra draagt met concrete projecten bij aan de transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening. Ook stakeholders zijn van mening dat GasTerra de in het bedrijf aanwezige energie-gerelateerde kennis en kunde hiervoor kan inzetten en kansen op het gebied van nieuwe gassen moet benutten. Onze rol in de duurzame energievoorziening is dan ook al een aantal jaren een materieel thema.

Eind 2018 hebben we ons energietransitiebeleid herijkt. We zullen ons steeds meer richten op het thema hernieuwbare gassen (groen gas en waterstof), omdat dit goed past bij onze rol als gashandelaar. Dit betekent dat de andere twee voormalige speerpunten, namelijk innovatie gastoepassingen (onder andere hybride warmtepompen) en de systeemfunctie van gas, wat meer naar de achtergrond gaan verschuiven.

GasTerra neemt in 2019, net als in 2018, deel aan projecten van GILDE, waarmee de gassector laat zien dat zij bijdraagt aan de energietransitie. We leiden het project Groen Gas en dragen bij aan de thema's waterstof en emissiereductie.

Groen gas

Met onze groengasactiviteiten willen we bijdragen aan de verduurzaming van het gasgebruik en de ontwikkeling van een circulaire economie. We richten ons bewust op de verduurzaming van stad en provincie om ook ondernemerschap en daarmee de werkgelegenheid op het gebied van energietransitie te bevorderen. Met het ontwikkelen van de groengasmarkt wordt de toegang tot duurzame energie en de transparantie rondom de productie en de voorwaarden verbeterd. Het uitdragen van kennis over groen gas leidt tot draagvlak, integraal beleid en naar wij hopen tot zo laagst mogelijke maatschappelijke kosten voor de transitie.

De vraag naar groen gas groeit. In het ontwerp Klimaatakkoord is voor de groengasproductie een volume van 2 miljard kubieke meter in 2030 als ambitie voor met name de gebouwde omgeving opgenomen. GasTerra richt zich met de groengasactiviteiten primair op het stimuleren van de productie om zo aan een deel van deze toenemende vraag te kunnen voldoen. Door actief te zijn op de groengas markt krijgen we nieuwe connecties met marktpartijen, de mogelijkheid om op vele terreinen aan tafel aan te schuiven en nieuwe marktkansen te benutten. Het bij elkaar brengen van vraag en aanbod, het aggregeren van volumes en het ontwikkelen van nieuwe markten en commerciële producten past goed bij de activiteiten van GasTerra. We willen voor producenten een aantrekkelijk afzetkanaal voor groengas met de daarbij behorende Garanties van Oorsprong (GvO's) zijn. Afnamecontracten met GasTerra vormen voor potentiële financiers en subsidieverstrekkers een vertrouwenwekkende financiële zekerheid.

In 2018 wordt met 120 miljoen kubieke meter ruim 20% meer groen gas geproduceerd dan in 2017. GasTerra heeft in 2018 enkele nieuwe inkoopcontracten afgesloten, deels voor bestaande productie, deels voor geplande productie. In totaal heeft GasTerra nu 50% van het in Nederland geproduceerde volume onder contract.

Naast deze commerciële rol verleent GasTerra projectsupport bij de ontwikkeling van groen gas productie-installaties. Om biomassa conversiesnelheid en gasopbrengsten te verhogen en kosten te reduceren ondersteunt GasTerra ook innovatieve conversietechnieken. Met onze steun worden onderzoeken en bouw of uitbreiding van pilots en demo's op het terrein van vergisting en vergassing mogelijk gemaakt.

Ook informatievoorziening over de groengasmarkt aan financiers, beleidsmakers en partijen die overwegen met groen gas hun portefeuille te verduurzamen vormt een belangrijke taak. GasTerra wordt daarnaast geconsulteerd in het kader van groen gas aanbestedingen en verduurzamingsvraagstukken. Tenslotte zijn we door onze relatie met groen gas producenten in staat om generieke knelpunten in projectontwikkeling en beleid te identificeren en via ons netwerk in de vorm van beleidsvoorstellen of -aanpassingen terug te koppelen naar politiek en beleidsmakers. Het doel hiervan is beleid en stimuleringsmaatregelen voor het realiseren van groen gas projecten goed aan te laten sluiten bij de vraag van de producenten/projectontwikkelaars.

In 2019 gaan we door met het ondersteunen van partijen die groengasproductie-installaties willen bouwen en met het ondersteunen van projecten voor ontwikkeling van groengastechnologieën die nog niet marktrijp zijn, zoals hogedrukvergisting en vergassingstechnologieën. Ook zal worden

gekeken hoe we met partners, zoals onder de vlag van Groen Gas Nederland, een programma kunnen ontwikkelen voor het bereiken van de benodigde jaarlijkse groengasproductie van twee miljard kubieke meter in 2030.

Waterstof

Waterstof is voor GasTerra een relatief nieuw onderwerp. Daarmee was het duidelijk dat wij eerst moesten bouwen aan onze kennis over de waterstofmarkt, nu en in de toekomst, voordat wij kunnen werken aan business cases. Hiervoor zijn we een interne analyse gestart en nemen we deel aan externe waterstofprojecten. Verder voeren we een externe stakeholderconsultatie uit en wordt er een academische studie gedaan naar de ontwikkeling van een markt voor waterstof.

Om inzicht te krijgen in de huidige en toekomstige kansen voor waterstof participeren we in waterstofinitiatieven. Daarom nemen medewerkers van GasTerra deel aan de externe waterstofprojecten [H-Vision](#), [Hydrogreenn](#) en [North Sea Energy 3](#). Uit deze projecten is nu al duidelijk dat bij de meeste zo niet alle betrokkenen de vraag leeft hoe de markt gestructureerd kan worden.

Naast kennis die wij opdoen uit deelname in projecten, willen wij onze stakeholders direct vragen hoe ze aankijken tegen de mogelijke ontwikkeling van een waterstofmarkt. Daarom laten wij een externe stakeholderconsultatie uitvoeren onder partijen die een belangrijke rol spelen in de huidige waterstofmarkt, die dat kunnen spelen in de toekomstige waterstofmarkt, of die als maatschappelijke organisatie invloed zullen hebben op de marktkansen voor waterstof. Aan deze partijen is gevraagd naar hun verwachtingen omtrent de toekomstige waterstofmarkt en de hindernissen die nog genomen moeten worden om het marktpotentieel te bereiken.

Om een idee te krijgen over de mogelijke structurering van de markt, heeft GasTerra de Rijksuniversiteit Groningen gevraagd een studie naar de ontwikkeling van een markt voor waterstof op te zetten. De hoofdvraag die de studie moet beantwoorden is of de waterstofmarkt zich bij voldoende potentiële vraag en aanbod kan ontwikkelen tot een liquide markt, of dat daarvoor interventie door marktpartijen of de overheid nodig is.

De komende tijd zullen de uitkomsten van de interne analyse worden verfijnd met de uitkomsten van de externe onderzoeken en activiteiten. Op basis daarvan kan bepaald worden of GasTerra een rol in de waterstofmarkt kan spelen.

Draagvlak voor werkzaamheden

GasTerra vindt het maatschappelijk draagvlak voor zijn activiteiten evenals zijn stakeholders belangrijk. Ondanks het feit dat GasTerra op de maatschappelijke acceptatie van de vele activiteiten binnen de gassector slechts beperkt invloed heeft, weten wij dat zonder draagvlak ('license to operate') elke onderneming in de sector dus ook GasTerra op termijn zijn bestaansrecht verliest. Dit is daarom een materieel onderwerp.

In Nederland heeft aardgas geen goed imago. Dit is vooral te wijten aan de aardbevingsproblematiek als gevolg van de gaswinning in Groningen en daarnaast aan het besef dat het gebruik van fossiele brandstoffen tot klimaatverandering leidt. Daardoor staat de positie van aardgas in de energiemix onder druk.

(Foto: Bas Meelker)

De gevolgen van de aardbevingen in Groningen vragen nog steeds nadrukkelijk om aandacht. De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft besloten de productie in Groningen zo snel mogelijk volledig te beëindigen. De gassector moet deze operatie verantwoord uitvoeren. Daarnaast blijven herstel van de aangerichte schade en versterking van gebouwen topprioriteit.

Ons product speelt in de transitie naar een klimaatneutrale energievoorziening een onmisbare rol.

De gassector, verenigd in de brancheorganisatie [KVG](#), heeft daarom een [visie](#) ontwikkeld die de noodzaak om voortvarend toe te werken naar een CO₂-neutrale energievoorziening koppelt aan het behouden van het huidige niveau van leveringszekerheid tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. In deze visie zijn de energiegebruikers in drie clusters verdeeld: industrie, gebouwde omgeving en transport. Voor elk van deze clusters schetst de [KVG](#) een transitie naar klimaatneutraliteit waarin duurzame bronnen, waaronder hernieuwbare gassen zoals waterstof en groen gas, een steeds belangrijkere rol voor zich opeisen. Fossiele bronnen verdwijnen uiteindelijk vrijwel geheel uit de mix. Waar dit (nog) niet mogelijk is, moeten compenserende maatregelen zoals het afvangen en onder de grond opslaan van CO₂ (CCS) ervoor zorgen dat deze middelen desondanks klimaatneutraal kunnen worden ingezet.

De kern van deze visie is dat de verduurzaming van de energievoorziening alleen succesvol kan worden volbracht als naast groene elektriciteit (elektronen) en geothermie ook hernieuwbare gassen (moleculen) worden ingezet. Zolang hernieuwbare gassen niet volledig aan de vraag naar energie kunnen voldoen, blijft aardgas – als minst belastende van de drie fossiele brandstoffen – gewenst en nodig.

De functie van gas verandert daardoor principiële. Moleculen worden daar ingezet waar dat het meest efficiënt is, zowel in ecologisch als economisch opzicht. Gas wordt met andere woorden maatwerk. Hiermee slaat de gassector een brug tussen de vereiste CO₂-reductie en verduurzaming en de noodzakelijke voorzieningszekerheid en kosteneffectiviteit van maatregelen. Dit is noodzakelijk om enerzijds maatschappelijke steun voor klimaatbeleid te verwerven en anderzijds het draagvlak voor de activiteiten van de gassector te behouden.

Betrokkenheid bij de regio

Ondanks dat de betrokkenheid bij de regio geen materieel onderwerp is, is er wel veel aandacht voor binnen GasTerra. Sinds de oprichting afficheren we ons als een Gronings bedrijf.

We spannen ons daarom in Noord-Nederland te helpen ontwikkelen tot een energie(transitie)kenniscentrum. We doen dit onder meer door ons op onze regio te richten bij de invulling van ons energietransitiebeleid. Voorbeelden daarvan zijn de [New Energy Coalition](#) (een samenwerkingsverband van de Energy Academy Europe, het Energy Delta Institute en Energy Valley), [EnTranCe](#), [ESTRAC](#) en het langlopende project [Duurzaam Ameland](#). Verder dragen we, vaak samen met andere partners bij aan diverse educatieve projecten zoals het rijdende klaslokaal [Jouw Energie van Morgen](#), de [VMBO Debat Battle](#) en activiteiten van het [Instituut voor Natuureducatie \(IVN\)](#).

Ook met sponsoring richten we ons primair op de stad en regio Groningen. GasTerra sponsort verschillende activiteiten op het gebied van cultuur, educatie, maatschappij en breedtesport. Sponsoring heeft primair een maatschappelijke functie, maar daarnaast brengen we ook de naam van de onderneming en de bedrijfsactiviteiten onder de aandacht. In 2018 gaven we 370.000 euro uit aan sponsoring en donaties (in 2017: 326.000 euro).

Daarnaast willen we graag een bijdrage leveren aan een structurele versterking van de Groningse economie. Daarbij hebben we ook oog voor het imago van gas en de rol van GasTerra in de provincie Groningen. Dit doen we onder andere door in financiële zin en het delen van kennis en middelen deel te nemen aan [De Uitdaging](#) en de [Stichting 'Het GasTerra Meer met Minder Fonds'](#). Het doel van dit fonds is het stimuleren van energiebesparing bij maatschappelijke instellingen. Dit gebeurt door het verstrekken van een renteloze lening die door de besparingen op de energierekening wordt "terugverdiend". Het geld dat terugkomt kan weer gebruikt worden voor nieuwe investeringen in energiebesparing.

Bij de inkoop van niet-gas gerelateerde producten en diensten werken we bij voorkeur samen met lokale leveranciers om de Groningse economie te stimuleren. De vestigingsplaats van leveranciers wordt naast duurzaamheid, prijs en kwaliteit, als criterium meegenomen bij de keuze uit het aanbod. In 2018 bedroegen de totale aangegane verplichtingen voor niet-gas gerelateerde inkopen 22,4 miljoen euro, waarvan 10,3 miljoen euro met lokale leveranciers. (2017: totaal 18,1 miljoen euro waarvan 7,5 miljoen lokaal).

Governance

Wij vinden het vanzelfsprekend dat wij transparant rapporteren over de manier waarop onze onderneming wordt bestuurd en hoe hierop toezicht wordt gehouden.

Verslag van de Raad van Commissarissen

Samenstelling

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken bij GasTerra. De Raad van Commissarissen bestaat uit acht leden waarvan één lid wordt benoemd door de minister van Economische Zaken en Klimaat (EZK). De Raad benoemt uit zijn midden een voorzitter; de minister van Economische Zaken en Klimaat moet deze benoeming goedkeuren.

De Raad van Commissarissen wijst uit zijn midden een College van Gedelegeerde Commissarissen aan, dat uit vijf leden bestaat, waarvan één lid de door de minister van Economische Zaken en Klimaat benoemde commissaris is. De Raad kan zijn bevoegdheden delegeren aan het College, voor zover deze delegatie geen inbreuk maakt op de taak en bevoegdheden van de Raad van Commissarissen.

Statutair is bepaald dat jaarlijks in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, twee leden van de Raad van Commissarissen aftreden volgens een door loting vast te stellen rooster. De raadsleden die aftreden zijn terstond herkiesbaar of herbenoembaar. Opvolgende leden van de Raad van Commissarissen nemen op het rooster de plaats van hun voorgangers in.

Met ingang van 12 februari 2018 is de heer ir. B.C. Fortuyn benoemd in de per 25 oktober 2017 ontstane vacature van voorzitter van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen.

Naam	Bestuurstermijn	Bevoegdheid	Datum van benoeming
ir. B.C. Fortuyn	Herkiesbaar in 2021	Gedelegeerd Commissaris	12-feb-18
drs. R.M. de Jong	Herkiesbaar in 2022	Gedelegeerd Commissaris	1-aug-16
drs. R.G. de Jongh	Herkiesbaar in 2021	Lid Raad van Commissarissen	1-apr-16
mr. A.F. Gaastra	Herbenoembaar in 2022	Gedelegeerd Commissaris	15-sep-16
ir. J.W. van Hoogstraten	Herkiesbaar in 2019	Gedelegeerd Commissaris	1-mrt-16
mr. drs. T.W. Langejan	Herkiesbaar in 2020	Lid Raad van Commissarissen	15-feb-16
ir. J.M.W.E. van Loon	Herkiesbaar in 2020	Gedelegeerd Commissaris	1-jan-16
ir. F.A.E. Schittecatte	Herkiesbaar in 2019	Lid Raad van Commissarissen	15-feb-14

Vergaderingen

De Raad (met inbegrip van het College van Gedelegeerde Commissarissen) kwam acht maal in vergadering bijeen, in aanwezigheid van de directie. Bij één van de vergaderingen was tevens de Audit Commissie (AC) vertegenwoordigd. De externe accountant was op uitnodiging van de Raad aanwezig in de vergadering waarin de jaarstukken over 2017 werden behandeld en goedgekeurd.

Het eerste cijfer geeft de aanwezigheid weer, het tweede cijfer is het aantal vergaderingen dat heeft plaatsgevonden in de periode dat de persoon in functie was.

	Raad van Commissarissen	College van Gedelegeerde Commissarissen	Audit Commissie
ir. B.C. Fortuyn	2 / 2	6 / 6	n.v.t.
ir. J.M.W.E. van Loon	2 / 2	5 / 6	n.v.t.
ir. J.W. van Hoogstraten	2 / 2	6 / 6	n.v.t.
mr. A.F. Gaastra	1 / 2	5 / 6	n.v.t.
drs. R.M. de Jong	2 / 2	6 / 6	n.v.t.
drs. R.G. de Jongh	2 / 2	n.v.t.	n.v.t.
ir. F.A.E. Schittecatte	2 / 2	n.v.t.	n.v.t.
mr. drs. T.W. Langejan	2 / 2	n.v.t.	4 / 4
drs. A.J. van der Linden	n.v.t.	n.v.t.	4 / 4
drs. A.J. Boekelman	n.v.t.	n.v.t.	4 / 4
mr. drs. S.G. van Santbrink	n.v.t.	n.v.t.	2 / 2

Mevrouw van Loon was bij één van de Collegevergaderingen verhinderd en werd daarin vertegenwoordigd door de heer De Jongh. De heer Gaastra was verhinderd bij één van de Raadsvergaderingen en één van de Collegevergaderingen en werd daarin vertegenwoordigd door de heer Van Hoogstraten.

Doelstellingen en strategie

Met de directie is gesproken over de strategie van de onderneming en de vertaling daarvan naar de doelstellingen voor de komende jaren. De waardemaximalisatie van het Nederlands aardgas blijft hierin voorop staan. GasTerra draagt actief uit dat aardgas een belangrijke rol speelt in de overgang naar een klimaatneutrale energievoorziening.

De sinds begin 2014 door de minister van Economische Zaken genomen besluiten betreffende de inzetbaarheid van het Groningenveld, als gevolg van de ontwikkelingen in het Groningen aardbevingendossier, zijn sterk van invloed op de bedrijfsvoering van GasTerra. In 2018 heeft de minister besloten dat de winning van het Groningengas in de komende jaren fors zal worden verlaagd en vervolgens zal worden beëindigd.

In het kalenderjaar 2018 had GasTerra te maken met de voor het gasjaar 2017/2018 vastgestelde maximumproductie uit het Groningenveld van 21,6 miljard kubieke meter. Voor het gasjaar 2018/2019 bedraagt de maximumproductie 19,4 miljard kubieke meter met eveneens ruimte voor hogere toegestane winning in een kouder dan gemiddeld jaar, maar nu ook een lagere toegestane productie in een warmer dan gemiddeld gasjaar. Ook bij bepaalde technische beperkingen in de installaties van GTS kan - op aanwijzing van GTS - extra productie nodig zijn. Naast de geldende productielimieten zijn er ook randvoorwaarden betreffende het vlak produceren en de verdeling

van de productie over de delen van het Groningenveld, binnen het gasjaar. NAM dient te voldoen aan deze voorschriften en GasTerra levert een belangrijke bijdrage aan het ontwikkelen van de hiervoor benodigde planningssystematiek en aan de dagelijkse uitvoering.

De Raad heeft in samenspraak met de directie vastgesteld dat de voor dit jaar gestelde doelen binnen het project GasTerra 2018 ruimschoots zijn behaald. De aanpak van dit project en de opgedane bevindingen zijn op gezette tijden met de Raad besproken.

De Raad heeft met de directie besproken in hoeverre de doelstellingen voor het jaar 2018 zijn gerealiseerd en heeft de doelstellingen voor 2019 vastgesteld.

De Raad heeft in 2018 de risico's besproken die verbonden zijn aan de bedrijfsactiviteiten. In dat kader kwam de beoordeling door het bestuur van de opzet en werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen aan de orde, onder meer door de bespreking van het document of representation. Ook is aandacht besteed aan de management letter van de externe accountant en is stilgestaan bij de voor GasTerra relevante maatschappelijke aspecten. De Raad concludeert dat GasTerra een stevig control framework heeft, dat effectief functioneert en voortdurend verder wordt verbeterd.

Naar aanleiding van het ministeriele besluit over de afbouw en beëindiging van de productie uit het Groningenveld heeft GasTerra het onderzoek 'GasTerra in perspectief' gestart. Doel hiervan is om na te gaan wat de gevolgen zijn van het besluit voor GasTerra en voor de rollen die GasTerra vervult. Inhoud en voortgang van dit onderzoek zijn - en worden - op gezette tijden met de Raad besproken.

Personele aangelegenheden

De Raad van Commissarissen keurt het beloningsbeleid goed door een cao-mandaat te verlenen.

De Raad wordt, indien nodig, betrokken bij mutaties van nevenfuncties van directieleden van GasTerra en bespreekt eenmaal per jaar het complete overzicht van deze nevenfuncties. Ook het overzicht van nevenwerkzaamheden van leden van de Raad wordt jaarlijks besproken.

Audit Commissie

De Raad van Commissarissen heeft een Audit Commissie ingesteld. Deze commissie houdt toezicht op de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, alle financiële aangelegenheden, de relatie met de externe accountant en de toepassing van de informatie- en communicatietechnologie. De Audit Commissie heeft in één van de Raadsvergaderingen verantwoording afgelegd omtrent de uitgevoerde werkzaamheden.

De Audit Commissie is gedurende het verslagjaar vier keer bijeengekomen.

Medio 2018 is mr. drs. S.G. van Santbrink teruggetreden als lid van de Audit Commissie. Hij is per 6 december 2018 opgevolgd door de heer drs. P.W. Gerssen. De samenstelling van de Commissie is ultimo 2018 als volgt:

drs. A.J. van der Linden (Voorzitter)

drs. A.J. Boekelman
mr. drs. T.W. Langejan
drs. P.W. Gerssen

Zelfevaluatie

De Raad van Commissarissen heeft gedurende 2018 toegezien op de uitvoering van de aanbevelingen die resulteerden uit de zelfevaluatie die in 2017 is gehouden. In 2019 zal een nieuwe zelfevaluatie worden gehouden.

Contacten met medewerkers

Op gezette tijden hebben leden van de Raad zich door middel van informele gesprekken met medewerkers op de hoogte gesteld van de gang van zaken. De Raad vergadert, uitzonderingen daargelaten, altijd in het gebouw van de onderneming.

De overlegvergaderingen van de Bestuurder met de Ondernemingsraad zijn in 2018 twee keer door leden van de Raad bijgewoond. Hierbij is onder andere gesproken over de ontwikkelingen in de omgeving van GasTerra en de toekomst van GasTerra.

Jaarrekening

Het advies van de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, te houden op 14 februari 2019 te Groningen, luidt als volgt:

Wij hebben kennis genomen van de door de Chief Executive Officer conform artikel 23 van de Statuten opgemaakte [jaarrekening 2018](#). Wij kunnen ons met deze jaarrekening verenigen en adviseren:

- de netto winst over 2018 ad € 36 miljoen geheel te bestemmen voor uitkering aan aandeelhouders;
- de jaarrekening 2018 ongewijzigd vast te stellen.

De Raad van Commissarissen stelt het op prijs zijn waardering uit te drukken voor de in 2018 geleverde prestaties en is erkentelijk voor de wijze waarop directie en medewerkers zich in het boekjaar hebben ingezet voor de doelstellingen van de onderneming en voor de resultaten die zijn behaald. De Raad wenst allen die bij GasTerra werkzaam zijn succes bij het behalen van de doelstellingen voor 2019.

De Raad van Commissarissen,

ir. B.C. Fortuyn, voorzitter
mr. A.F. Gaastra
ir. J.W. van Hoogstraten
drs. R.M. de Jong
drs. R.G. de Jongh

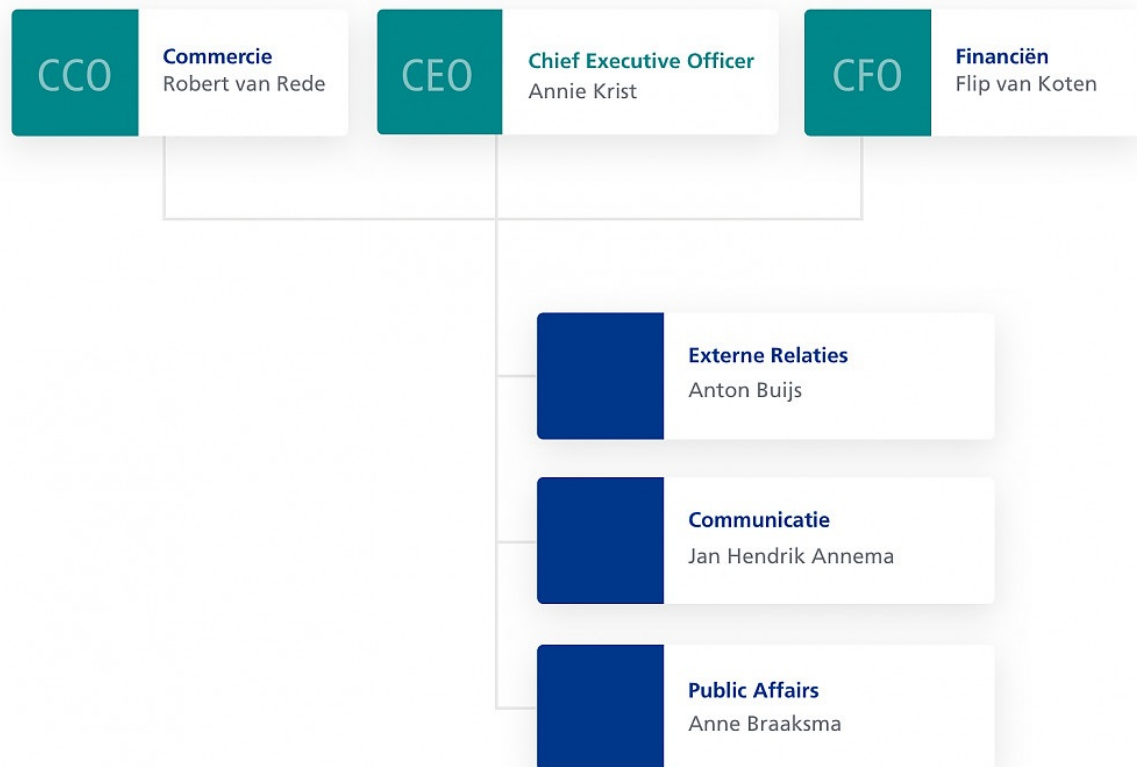
mr. drs. T.W. Langejan
ir. J.M.W.E. van Loon
ir. F.A.E. Schittecatte

Bestuursgegevens

V.l.n.r. Flip van Koten, Annie Krist en Robert van Rede

Het bestuur van GasTerra bestaat uit één statutair directeur (CEO). Dit is mevrouw drs. A.J. Krist. Naast mevrouw Krist bestaat de directie uit een financieel directeur (CFO), drs. F.F. van Koten en een commercieel directeur (CCO), ir. R.E. van Rede.

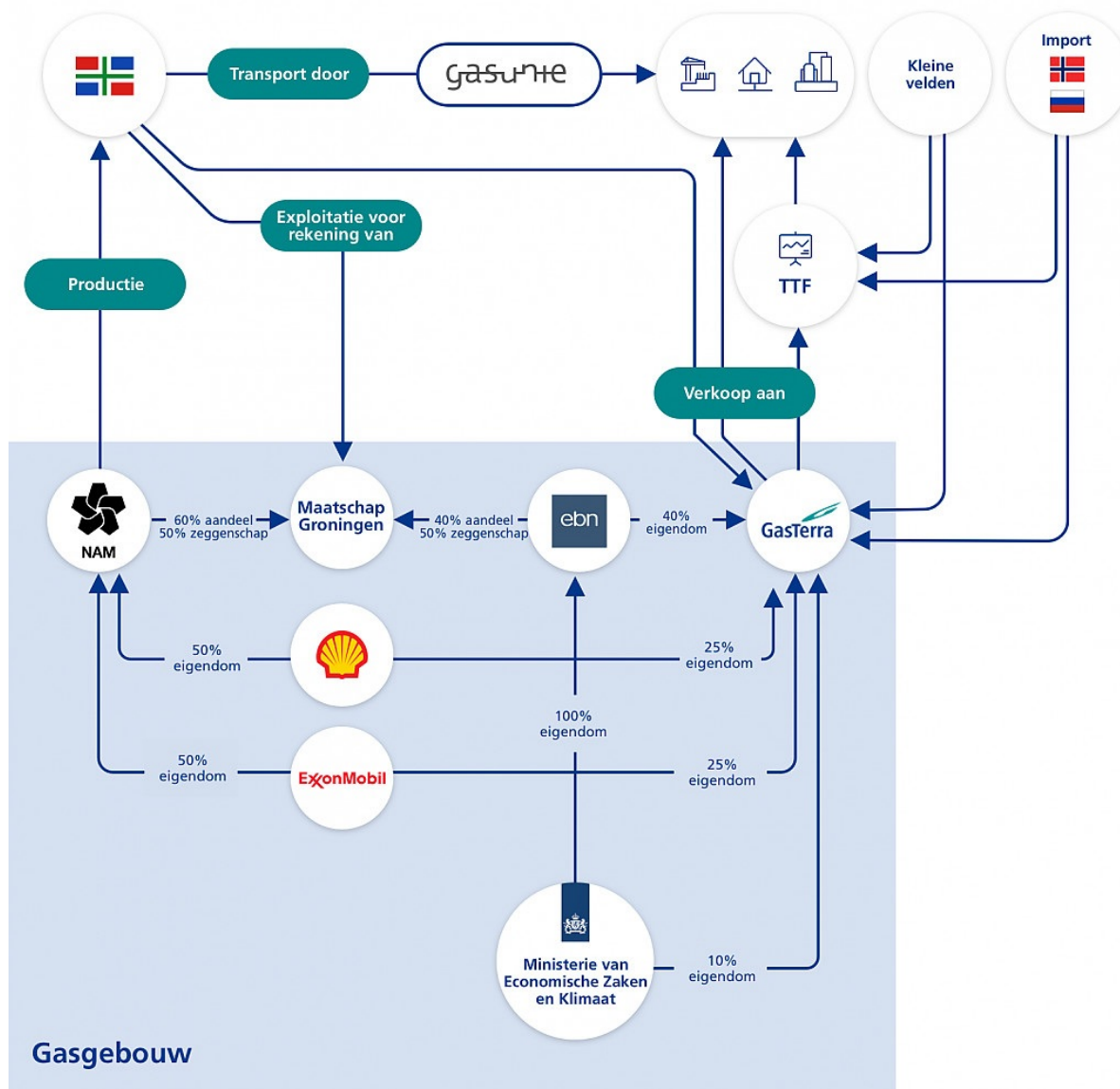

Organogram

Corporate Governance

GasTerra B.V. is een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid met statutaire zetel in Groningen. De onderneming is op 1 juli 2005 opgericht toen de N.V. Nederlandse Gasunie juridisch gesplitst werd in een transportbedrijf en een handelsonderneming. Daarbij bleven de gasinfrastructuur (de gasleidingen) en alle aan gastransport gerelateerde activiteiten achter bij Gasunie, terwijl het nieuwgevormde GasTerra de gashandelsactiviteiten voortzette.

Het maatschappelijk aandelenkapitaal van GasTerra B.V. bedraagt 180 miljoen euro, verdeeld in 40.000 aandelen van elk 4.500 euro. Alle aandelen zijn geplaatst, volgestort, op naam gesteld en kunnen alleen worden overgedragen met unanieme goedkeuring van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. De aandelen worden gehouden door de Staat (10 procent), EBN B.V. (40 procent), Shell Nederland B.V. (25 procent) en Esso Nederland B.V. (25 procent). Er worden geen certificaten op aandelen uitgegeven.

Gasgebouw

GasTerra is geen beursgenoteerde vennootschap, waardoor de Corporate Governance Code niet van toepassing is op de organisatie. GasTerra richt zich echter waar mogelijk en relevant naar principes van de Code en neemt de best practice-bepalingen daarbij als leidraad. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de passende principes van de Code.

Ten aanzien van de principes en bepalingen uit de Code die onder taak en werkwijze van het bestuur zijn opgenomen, geldt dat deze in hoofdzaak worden toegepast. Het instrumentarium dat het bestuur daarvoor hanteert, bestaat met name uit het jaarlijkse activiteitenplan, de begroting, maand- en kwartaalrapportages en de op de organisatie toegesneden Business Risico Analyse (BRA). Hierin staat onder meer de opzet en werking van het risicomanagement bij GasTerra beschreven (zie ook de [risicoparagraaf](#), waarin een beschrijving van de belangrijkste risico's is opgenomen). Het risicomanagement is neergelegd bij het lijnmanagement. Over de uitvoering

wordt gerapporteerd aan de directie. Via de BRA rapporteert de directie minstens één maal per jaar aan de Audit Commissie. De externe accountant toetst de werking van dit systeem voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening.

Het bestuur van GasTerra bestaat formeel uit één statutair directeur (= hoofddirecteur/CEO), benoemd op voordracht van de Raad van Commissarissen, goedgekeurd door de minister van Economische Zaken en Klimaat. De statutair directeur is voor onbepaalde tijd aangesteld. Naast de statutair directeur bestaat de directie uit twee directeuren/algemeen procuratiehouders: een financieel directeur en een commercieel directeur.

De bezoldiging van de statutair directeur wordt vastgesteld door de Raad van Commissarissen en kent naast een vaste beloning ook een variabel deel dat afhankelijk is van de financiële en niet-financiële prestaties van de organisatie. De Raad van Commissarissen beslist of en tot welk bedrag de statutair directeur voor een variabele beloning in aanmerking komt. Conform het overheidsbeleid ten aanzien van staatsdeelnemingen bedraagt de omvang van de variabele vergoeding maximaal 20 procent van het vaste salaris. De hoogte van de bezoldiging van de statutair directeur staat in de [jaarrekening](#) vermeld. Ten aanzien van de statutair directeur worden de bepalingen met betrekking tot het maximaal aantal toegestane commissariaten uit de Wet Bestuur en Toezicht nageleefd.

Toezicht op het bestuur van GasTerra wordt uitgeoefend door de Raad van Commissarissen. De Raad van Commissarissen bestaat uit acht personen. Eén lid is rechtstreeks benoemd door de minister van Economische Zaken en Klimaat, de overige leden zijn door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemd op voordracht van de individuele aandeelhouders. Het aantal commissariaten van één persoon is zodanig beperkt dat een goede taakvervulling gewaarborgd is. De Raad heeft zijn eigen secretaris aangesteld, die waar nodig ondersteund wordt door de secretaris van de vennootschap.

In het Burgerlijk Wetboek zijn bepalingen opgenomen over een evenwichtige verdeling van de zetels van het bestuur en de Raad van Commissarissen over vrouwen en mannen. Bij het benoemen en voordragen van nieuwe leden van de Raad van Commissarissen wordt hier rekening mee gehouden. In het verslagjaar voldeed de zetelverdeling van de Raad van Commissarissen van de vennootschap niet aan de betreffende bepaling. De Vennootschap staat positief tegenover het benoemen en aanstellen van vrouwen op alle niveaus in de onderneming.

De taak en werkwijze van de Raad van Commissarissen zijn conform de Code vastgelegd in een eigen reglement. In het jaarverslag verschijnt standaard een [bericht van de Raad van Commissarissen](#). Een (verkorte) [profielschets](#) van de leden van de Raad is in het jaarverslag opgenomen. De bepalingen inzake het toezicht van de Raad op het bestuur worden geëffectueerd in de reguliere raadsvergaderingen. Verder bespreekt de Raad minstens eenmaal per jaar buiten aanwezigheid van de directie zowel zijn eigen functioneren (en gewenste competenties) als dat van de individuele commissarissen en de directie.

Statutair is bepaald dat belangrijke beslissingen van GasTerra moeten worden goedgekeurd door de Raad van Commissarissen of door het College van Gedelegeerde Commissarissen. Het College van Gedelegeerde Commissarissen is een statutair orgaan van de vennootschap. Dit College wordt door de Raad van Commissarissen uit zijn midden aangewezen en bestaat uit vijf commissarissen, waaronder de commissaris die door de minister van Economische Zaken en Klimaat is benoemd.

De Raad van Commissarissen heeft een Audit Commissie ingesteld. De Audit Commissie is een niet-statutair orgaan dat bestaat uit vier door de Raad van Commissarissen benoemde leden. De Raad, respectievelijk het College van Gedelegeerde Commissarissen, kan aangelegenheden voor behandeling doorverwijzen naar de Audit Commissie. De Audit Commissie adviseert de Raad dan wel het College van Gedelegeerde Commissarissen gevraagd, dan wel ongevraagd omtrent de onderwerpen uit het takenpakket van de Audit Commissie en bereidt de besluitvorming van de Raad daaromtrent voor. De Audit Commissie komt in de regel viermaal per jaar bijeen, zo ook in 2018.

De taak en werkwijze van de Audit Commissie zijn vastgelegd in een reglement dat in hoofdlijnen de in de Code vermelde best practice-bepalingen volgt. Zo behoren tot de taken van de Audit Commissie het uitoefenen van toezicht ten aanzien van de financiering van de vennootschap, de operationele uitgaven en kapitaalinvesteringen in relatie tot de geaccordeerde budgetten, de financiële informatievervalsing, de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de naleving van aanbevelingen en opvolging van opmerkingen van interne en externe accountants, de rol en het functioneren van de interne auditafdeling, de werking van de informatie- en communicatietechnologie en het onderhouden van de relatie met de externe accountant. Onderwerpen die bij het laatste onderwerp in het bijzonder aan de orde komen, zijn de onafhankelijkheid van de accountant, de bezoldiging en het eventueel verrichten van niet aan controle gerelateerde werkzaamheden.

De (systematiek van de) bezoldiging van de commissarissen is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVVA) goedgekeurd. In de [jaarrekening](#) wordt het totale bezoldigingsbedrag van de Raad vermeld.

Betreffende de bevoegdheden van de Aandeelhouders is statutair bepaald dat besluiten van Aandeelhouders slechts genomen kunnen worden met een meerderheid van drie vierde van de uitgebrachte stemmen. Voor een aantal besluiten, met name overdracht van aandelen, schorsing of ontslag van de statutair bestuurder, statutenwijziging en ontbinding van de vennootschap, is unanimité vereist.

Inzake informatievervalsing aan de aandeelhouders en de mogelijke invloed op de koers van het aandeel, dient vermeld te worden dat het 'aandeel GasTerra' niet op de financiële markten wordt verhandeld.

Ten aanzien van de financiële verslaglegging houden de Raad van Commissarissen, het College van Gedelegeerde Commissarissen en de Audit Commissie meerdere malen per jaar (in de reguliere vergaderingen) toezicht op het volgen van de interne procedures die verband houden met het opstellen van de kwartaalrapportages en het opstellen en de publicatie van het jaarverslag en de jaarrekening.

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders benoemt de externe accountant. De externe accountant wordt in de Audit Commissie standaard bevestigd over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de [jaarrekening](#). Voorts wordt door de directie en de Raad van Commissarissen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders over de onafhankelijkheid van de externe accountant gerapporteerd en wordt een voordracht tot benoeming van een externe accountant

uitgebracht. Hiertoe beoordelen directie en Raad van Commissarissen periodiek, doch ten minste eenmaal in de vier jaar, het functioneren van de externe accountant. Sinds het boekjaar 2015 is EY (Ernst & Young) GasTerra's accountant.

De externe accountant heeft inzicht in het werkplan Internal Audits, dat in de Audit Commissie besproken wordt. Bevindingen aangaande de interne audit functie worden waar nodig opgenomen in de Management Letter van de externe accountant. De Management Letter wordt besproken tijdens een vergadering van de Raad van Commissarissen. De externe accountant rapporteert datgene wat hij met betrekking tot zijn controle van de jaarrekening en de daaraan gerelateerde controles onder de aandacht van de directie en de Raad van Commissarissen wil brengen. Daarmee wordt invulling gegeven aan de bepalingen behorende bij het principe in de Code betreffende de relatie en communicatie van de externe accountant met de organen van de vennootschap.

MVO is bij GasTerra een integraal onderdeel van de strategie en daarmee verankerd in de dagelijkse bedrijfsvoering. GasTerra neemt de materialiteitsmatrix en de bijbehorende doelstellingen en activiteiten op in het Business Plan, dat wordt goedgekeurd door de Raad van Commissarissen, het hoogst verantwoordelijke bestuurslichaam. Het monitoren van de voortgang wordt in de reguliere rapportagecyclus meegenomen. De kwartaalrapportages worden besproken in het College van Gedelegeerde Commissarissen en in de Audit Commissie.

Risicoparagraaf

Een gedegen risicobeleid is voor GasTerra noodzakelijk om zijn doelstellingen te realiseren. Risicomanagement op zowel strategisch, tactisch als operationeel niveau maakt onderdeel uit van het Management Control Systeem. Het is gebaseerd op het COSO ERM-raamwerk, dat wereldwijd wordt toegepast.

De directie en het managementteam bepalen gezamenlijk de strategische en tactische risico's en zijn verantwoordelijk voor de beheersing ervan. Hierover wordt ook gerapporteerd aan de Raad van Commissarissen en de Audit Commissie. Daarnaast is elke proceseigenaar verantwoordelijk voor de beheersing van de operationele risico's van zijn bedrijfsprocessen.

Risicomanagement is een integraal onderdeel van de bedrijfsactiviteiten. Alle medewerkers zijn van tijd tot tijd betrokken bij onderdelen van het Management Control Systeem. Van hen wordt in elk geval verwacht dat zij zich houden aan de geldende beleidsvoorschriften, procedures, werkinstructies en richtlijnen.

GasTerra heeft een risico- en controlregister ingericht met daarin een centraal overzicht van alle risico's en beheersmaatregelen per bedrijfsproces op basis van operationele risicoanalyses.

GasTerra kent een beperkte mate van risicobereidheid. Risico's worden gemitigeerd door specifieke maatregelen. Bij alle risico's wordt bepaald of het restrisico acceptabel is. GasTerra's focus ligt op de effectiviteit en de efficiëntie van de beheersmaatregelen, opdat evenwichtige maatregelen worden genomen, die passen bij de hoogte van het risico.

Strategische en tactische risico's worden tweemaal per jaar vastgesteld. Eind 2018 is dit geïntegreerd met de jaarlijkse GasTerra brede SWOT-analyse. Voor risico's op operationeel niveau wordt de frequentie bepaald op basis van het risicoprofiel van het betreffende bedrijfsproces. In elk geval wordt elk proces eenmaal per drie jaar aan een risicoanalyse onderworpen.

De beheersmaatregelen die hoge risico's afdekken – de zogenaamde key controls – worden periodiek getoetst door de proceseigenaar via self-assessments. De resultaten worden intern gerapporteerd en de opvolging van hieruit voortvloeiende aanbevelingen gemonitord. Naast de self-assessments toetst een interne auditor periodiek - eveneens op basis van het risicoprofiel van het betreffende bedrijfsproces – de opzet en werking van de beheersmaatregelen. Tenslotte kent GasTerra een procedure voor het rapporteren van incidenten om verbeteracties te bevorderen en van elkaar te leren.

De onderneming maakt in de reguliere bedrijfsvoering gebruik van financiële instrumenten die de onderneming blootstelt aan marktrisico, waaronder valutarisico en renterisico, en aan kredietrisico en liquiditeitsrisico. Dit is beschreven in de paragraaf 'financiële instrumenten' van de [jaarrekening](#).

Bedrijfsrisico's

Met de Business Risico Analyse analyseert GasTerra de belangrijkste strategische risico's die het behalen van de doelstellingen anticiperen, volume, prijs en kosten kunnen belemmeren. Van ieder

risico wordt bepaald hoe groot de kans is dat het optreedt en wat in voorkomende gevallen de impact is op GasTerra. Op basis hiervan concludeert de onderneming wat de belangrijkste risico's zijn. Eind 2017 hebben we de belangrijkste risico's voor 2018 geïdentificeerd. In onderstaande risicomatrix zijn deze risico's weergegeven.

		Kans			Financieel (€ mln)	Reputatie	Compliance
		Laag	Middel	Hoog			
Impact	Hoog		1 5	3 2	> € 10 mln	(Inter) nationale opschudding	Boete van toezicht- houder
	Middel		6 4		> € 1 mln en ≤ € 10 mln	Regionale opschudding	Discussie met Toezicht- houder
	Laag				≤ € 1 mln	Interne opschudding	Klein regulator incident
kans per jaar		≤ 10%	> 10% en ≤ 50%	> 50%			

De verschillende risico's, gesorteerd naar de doelstellingen volume, anticiperen en kosten zijn hieronder toegelicht, evenals de door GasTerra getroffen maatregelen en de trend die wij zien voor de risico's voor 2019. Voor wat betreft de doelstelling prijs biedt GasTerra marktconforme voorwaarden aan, waarbij de marktprijs wordt gevolgd

Doelstelling Volume: GasTerra streeft naar het geheel verkopen van het aan GasTerra aangeboden volume aan gas.

1. Aanbod uit het Groningenveld

Omschrijving

Het door NAM aangeboden volume uit het Groningenveld begrenst het door GasTerra te verkopen Groningengas volume. Voorschriften die aan NAM worden opgelegd, in productievolume en maatregelen die leiden tot vlakke productie of de inzet van de clusters, leiden automatisch tot beperking van het beschikbare volume, beschikbare middelen om de portfolio te balanceren en de verkoop van flexibiliteit.

Toelichting

Sinds 2014 wordt de gasproductie uit het Groningenveld beperkt door ministeriële besluiten in verband met de veiligheid in het winningsgebied. Het eerste besluit in 2014 betrof een beperking tot 42,5 miljard kubieke meter en is sindsdien gevolgd door lagere plafonds en verdere beperkingen van de winning op bepaalde productielocaties van het Groningenveld.

Voor het gasjaar 2017/2018 was de maximumproductie uit het Groningenveld vastgesteld op 21,6 miljard kubieke meter met ruimte voor meer winning in een kouder dan gemiddeld jaar. Voor het gasjaar 2018/2019 bedraagt de maximumproductie 19,4 miljard kubieke meter met eveneens ruimte voor hogere toegestane winning in een kouder dan gemiddeld jaar, maar nu ook een lagere toegestane productie in een warmer dan gemiddeld gasjaar. Daarnaast heeft de minister besloten dat de winning van het Groningengas in de komende jaren fors zal worden verlaagd en vervolgens zal worden beëindigd.

Maatregelen

Bij de verkoop van volume en flexibiliteit hebben wij ook terughoudendheid betracht bij het aangaan van verplichtingen. Daarvoor worden eigen middelen ingezet en gebruik gemaakt van de gasmarkt.

Trend

Het gedefinieerde risico dat het productieplafond verder wordt verlaagd is door de genomen besluiten van de minister geen onzekerheid meer. De snelheid waarmee de productie zal afnemen is nog wel onzeker. GasTerra heeft echter aangetoond dat het steeds adequaat kan reageren op genomen besluiten

2. Aanbod kleine velden

Omschrijving

De gasproductie uit Nederlandse kleine gasvelden is de afgelopen jaren aanzienlijk verminderd. Een van de oorzaken is dat de meeste Nederlandse kleine velden zich in de eindfase van hun productiecycclus bevinden. Ook zijn investeringen in het aanboren van nieuwe kleine velden zeer beperkt als gevolg van het investeringsklimaat. Het huidige hogere gasprijsniveau verlengt weliswaar de levensduur van bestaande gasvelden, maar biedt onvoldoende zekerheid voor het ontwikkelen van nieuwe voorkomens. Daar komt bij dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning, in het bijzonder op land, is afgenomen.

Toelichting

Naast gas uit het Groningenveld koopt GasTerra gas in uit de Nederlandse kleine velden. GasTerra vervult een publieke taak met betrekking tot de uitvoering van het kleineveldenbeleid van de Nederlandse overheid en is wettelijk verplicht dit gas desgevraagd af te nemen tegen marktconforme voorwaarden.

De hiervoor genoemde ontwikkelingen staan het in productie nemen van nieuwe velden echter in de weg. Door de zeer beperkte exploratieactiviteiten lijkt het erop dat deze situatie langere tijd zal blijven bestaan. Een dalend aanbod, ook te merken in de portfolio van GasTerra, is het gevolg.

Maatregelen

GasTerra heeft in 2018 marktconforme voorwaarden aangeboden aan producenten van kleine velden overeenkomstig de Gaswet en het eigen bedrijfsbeleid. Daarnaast informeert GasTerra belanghebbenden over de verwachte effecten van de huidige marktomstandigheden op het aanbod uit de kleine velden.

Trend

Het kabinet heeft in mei 2018 aangegeven dat in de afbouwfase van de L-gasvraag, die vooral mogelijk is door meer hoogcalorisch gas te gebruiken, kleineveldenproductie de voorkeur heeft boven gasimport. Het kabinet wil zich daarom inspannen voor het behoud van economisch perspectief voor de offshore gassector, onder meer met fiscale maatregelen. Zo is in het voorjaar van 2018 besloten de investeringsaftrek voor nieuwe investeringen in de opsporing en winning van gas op de Noordzee te verhogen van 25% naar 40%.

Daarnaast is er thans sprake van een hoger prijsniveau. Als dit structureel blijkt te zijn kan dit op termijn betekenen dat het aanbod uit de kleine velden minder snel afneemt dan in de huidige prognose is voorzien. Dit leidt er toe dat GasTerra dit risico voor 2019 heeft verlaagd ten opzichte van 2018.

Doelstelling Anticiperen: GasTerra anticipeert op een veranderende omgeving en luistert naar zijn stakeholders, zodat kansen en bedreigingen geïdentificeerd zijn en GasTerra ook in de toekomst aan zijn missie van waardemaximalisatie kan voldoen.

3. Imago aardgas

Omschrijving

De positie van gas in de energiemix van de toekomst en in samenhang hiermee het imago van deze energiebron staan onder druk. De positie wordt geschaad door de aardbevingsproblematiek in Groningen, de zorgen over afhankelijkheid van Russisch gas, discussies over CO₂-uitstoot door fossiele brandstoffen en methaanemissies. De positieve kenmerken van (aard)gas dreigen daarmee op de achtergrond te raken.

Toelichting

Gas speelt al decennialang een essentiële rol in de energievoorziening. De vanzelfsprekendheid is er echter van af. De samenleving wil de hoeveelheid broeikasgasemissies terugbrengen om de mate van klimaatverandering te helpen beperken en overheden hebben hiervoor doelstellingen geformuleerd. Fossiele brandstoffen worden daarin vaak als een hindernis gezien, die slechts vertragend werkt op weg naar een volledig duurzame energievoorziening. Het concept van een verantwoorde overgang naar duurzaamheid, waarbij in de transitieperiode vooral het terugdringen van emissies centraal staat, dreigt als gevolg van deze opstelling op de achtergrond te raken.

Ook hebben de aardbevingen in Groningen bij velen het gevoel versterkt dat gas in het gunstigste geval een noodzakelijk kwaad is en hebben de spanningen tussen Rusland en de EU de toch al bestaande twijfels over de voorzieningszekerheid van gas in Europa vergroot. Daarnaast hebben de

discussies over schaliegaswinning en methaanemissies veroorzaakt door aardgas ervoor gezorgd dat het imago van gas steeds verder onder druk komt te staan.

Deze ontwikkeling tast de positie van aardgas aan en vormt aldus een belangrijke zorg voor de gassector.

Maatregelen

GasTerra vindt het belangrijk het begrip van het energievraagstuk en de betekenis van gas daarin te vergroten. Daarin werkt GasTerra samen met andere partijen. Onder de vlag van de Nederlandse gasassociatie KVGN heeft GasTerra samen met andere bedrijven die actief zijn in de gassector de 'Gas-op-Maat' visie geformuleerd met als uitgangspunt dat aardgas alleen daar wordt ingezet waar geen duurzaam alternatief beschikbaar is. Om de CO₂-doelstellingen in 2030 en 2050 te kunnen halen moet, naast de productie en het gebruik van groene stroom, volop worden ingezet op groen gas, waterstof, aardwarmte en CO₂-opslag. Op 10 december 2018 publiceerde KVGN haar visie '[Op weg naar CO₂-neutraal in 2050](#)' met daarin de potentie van deze alternatieven voor aardgas in de loop van de tijd.

Zelf draagt GasTerra bij aan de ontwikkeling en inzet van hernieuwbare gassen.

Trend

Door de besprekingen over het Klimaatakkoord is helder geworden dat aardgas, groen gas en waterstof nog lange tijd nodig zijn in de energievoorziening. In 2018 was het risico reeds afgenomen en voor 2019 is het niet meer opgenomen in de risicomatrix.

4. Organisatie

Omschrijving

In 2018 hebben we geconstateerd dat als gevolg van de ontwikkelingen in de markt en onze portfolio de organisatie zich in een krimp situatie bevindt waardoor het risico bestaat dat de organisatie van GasTerra mogelijk niet meer 'fit for purpose' is. Hierdoor kan een mismatch van huidige en gewenste competenties van het personeel ontstaan met als mogelijk gevolg dat doelstellingen niet worden behaald en kansen niet benut.

Toelichting

Drie jaar geleden is GasTerra gestart met een reorganisatie met als doelstelling het aantal fte's terug te brengen van 200 naar 160 in 2018. Deze transitie is tot dusverre met succes gemanaged, maar het is een uitdaging om te zorgen dat ook in de toekomst de competenties van de organisatie blijven passen bij de (toekomstige) doelstellingen en hieruit voortvloeiende activiteiten van de organisatie.

Maatregelen

Als maatregel voor dit risico was in 2018 voorzien om door middel van strategische personeelsplanning te bepalen welke competenties benodigd zijn om de organisatie toekomstbestendig te houden voor de periode na 2018 en welk HR-beleid hiervoor benodigd is.

Als gevolg van het ministeriële besluit in maart 2018 over de gaswinning in Groningen is de toekomstige rol van GasTerra onduidelijk. Daarom hebben we in 2018 in plaats van het opstellen van een strategisch personeelsplan een inventarisatie van de formatie en competenties uitgevoerd. Deze inventarisatie is belangrijk voor de inrichting van de organisatie op de korte termijn en ook relevant voor GasTerra's toekomst op de langere termijn. Ook geeft deze inventarisatie de medewerkers van GasTerra richting met betrekking tot individuele ontwikkeling en inzetbaarheid.

Trend

Voor 2019 valt het risico 'organisatie' uiteen in twee separate risico's. Dit zijn het behoud van competent personeel en de motivatie en betrokkenheid van medewerkers. Beide onderdelen zijn van belang om in de onzekere periode over de rol van GasTerra na 2022 het hoge kwaliteitsniveau dat stakeholders van ons gewend zijn in stand te houden om zo onze *licence to operate* te behouden. In de komende tijd zal hier uitgebreid aandacht aan worden besteed onder andere met de implementatie van het nieuwe HR-beleid waarin ontwikkeling van medewerkers centraal staat en het informeren van medewerkers over ontwikkelingen inzake de toekomst van GasTerra.

Doelstelling Kosten: GasTerra zorgt voor een juiste balans tussen kosten enerzijds en waarde en zorgvuldigheid anderzijds.

5. Kredietwaardigheid

Omschrijving

Een verslechterde financiële positie van een aantal grote klanten leidt tot een verhoogd kredietrisico voor GasTerra.

Toelichting

Het kredietrisico is het verlies dat zou ontstaan indien klanten in gebreke blijven en hun contractuele verplichtingen niet nakomen.

Maatregelen

GasTerra heeft richtlijnen opgesteld waaraan klanten, waarmee in de meeste gevallen langdurige relaties zijn opgebouwd, moeten voldoen. Deze richtlijnen beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. De richtlijnen zijn verwerkt in de contracten van GasTerra. De kredietwaardigheid van elke partij wordt permanent gemonitord. Als klanten of tegenpartijen niet aan deze richtlijnen voldoen, worden nadere zekerheden gevraagd zoals bankgaranties en/of worden geen nieuwe contracten met hen afgesloten.

Trend

In 2017 was dit risico al verlaagd. De kredietwaardigheid van een aantal grote klanten is in 2018 verder gestabiliseerd en worden waar nodig worden aanvullende afspraken gemaakt.

6. Transportkosten

Omschrijving

In Europa werken de lidstaten aan implementatie van de Netwerkcode Tarieven (NC TAR). Nederland wil in mei 2019 voor het eerst tarieven onder deze Netwerkcode presenteren. Dit geeft GasTerra onzekerheid over de hoogte van transportkosten met name als gevolg van de implementatie van Netwerkcode Tarieven.

Toelichting

Onder andere voor meerjarige leveringscontracten boekt GasTerra transportcapaciteit om aan de leveringsverplichtingen te kunnen voldoen. GasTerra koopt in Nederland transportcapaciteit in bij GTS, de beheerder van het landelijke transportnet. Daarnaast boekt GasTerra transportcapaciteit bij diverse beheerders (TSO's) van transportnetten buiten Nederland. Onzekerheid inzake de transportkosten voor het honoreren van toekomstige verplichtingen zijn voor GasTerra ongewenst.

Maatregelen en trend

De implementatie van NC TAR is nog in volle gang, maar GasTerra heeft hier middels zijn public affairs activiteiten een constructieve bijdrage aan kunnen leveren. Dit onderwerp is om die reden niet meer opgenomen in de risicomatrix voor 2019.

The background of the slide is a blurred photograph of a library. In the foreground, the curved edges of several open books are visible, showing their pages. In the background, tall bookshelves filled with books of various colors are visible, creating a sense of depth and knowledge.

Overige informatie

Over dit verslag

De hoofddoelstelling van dit jaarverslag is het informeren van stakeholders (belanghebbenden) over de visie en activiteiten van GasTerra.

Geïntegreerd verslag

De financiële, operationele en maatschappelijke informatie is verwerkt in een geïntegreerd verslag.

- De financiële verantwoording is in overeenstemming met bepalingen van Titel 9, boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
- De niet-financiële verantwoording is in overeenstemming met de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) (Standards, Core Level).

Naast de jaarrekening en de gecombineerde controleverklaring omvat het GasTerra Jaarverslag 2018 andere informatie, bestaande uit:

- Het GasTerra Bestuursverslag, dat is opgenomen in het voorwoord, hoofdstuk 1, 2 3 en 6;
- Het Verslag van de Raad van Commissarissen, dat is opgenomen als onderdeel van hoofdstuk 3;
- De overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Reikwijdte

De reikwijdte van het verslag is GasTerra B.V. gevestigd te Groningen. Dit jaarverslag heeft betrekking op het kalenderjaar 2018. Het verslag over het kalenderjaar 2017 is gepubliceerd op 22 februari 2018.

Transparantie

Wij vinden het belangrijk om transparant te zijn over onze activiteiten. Daarom streven wij er als niet-beursgenoteerde onderneming naar om zoveel als mogelijk de best practices uit de Corporate Governance Code te hanteren en nemen wij deel aan de Transparantiebenchmark van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Bepalen van de inhoud (materialiteit)

De inhoud en afbakening van onze verslaglegging wordt in grote mate bepaald door de materiële onderwerpen. Voor de bepaling van de materiële onderwerpen zijn onder andere de uitkomsten van de stakeholderdialoog gebruikt. GasTerra heeft ervoor gekozen jaarlijks een stakeholderdialoog uit te voeren waarbij we het ene jaar kiezen voor een uitgebreide variant en het andere jaar voor een lichtere variant. In de uitgebreide variant worden alle stakeholders benaderd over alle

onderwerpen. De dialoogvorm kan per jaar en per stakeholder variëren. In de lichtere variant wordt ingezoomd op bestaande of nieuwe onderwerpen en/of stakeholders en worden de resultaten van de vorige stakeholderdialoog getoetst. De dialoogvorm wordt afgestemd op de gekozen onderwerpen en stakeholders.

Wij hebben onze stakeholders onderverdeeld in negen groepen te weten: Klanten, Medewerkers, Aandeelhouders, Producenten en Transport, Rijksoverheid en Markttoezichthouders, Kennis- en Onderwijsinstellingen, Brancheorganisaties, Maatschappelijke organisaties en Regionale partijen.

De onderwerpen die aan de orde komen tijdens de stakeholderdialoog zijn:

Onderwerpen stakeholderdialoog	
Contractuele verplichting	De mate waarin GasTerra voldoet aan zijn contractuele verplichtingen door op elk moment van het jaar voldoende gas in portfolio te hebben
Economische prestatie	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan het bedrijfsresultaat van zijn aandeelhouders
Draagvlak voor werkzaamheden	De mate waarin GasTerra draagvlak creëert voor zijn werkzaamheden
Duurzame inzetbaarheid	De mate waarin GasTerra een goede werkomgeving creëert, met een daarbij passende cultuur en structuur, en medewerkers stimuleert om zich te ontwikkelen
Duurzame energievoorziening	De mate waarin GasTerra bijdraagt aan de duurzame energievoorziening
Voldoen aan richtlijnen en kaders	De mate waarin GasTerra ervoor kiest om te voldoen aan algemeen geldende richtlijnen en kaders, zoals bijvoorbeeld GRI, Sustainable Development Goals en ISO-normen
Interne voetafdruk	De mate waarin GasTerra de eigen voetafdruk op het milieu minimaliseert
Kennis	De mate waarin GasTerra kennis verwerft, ontwikkelt en deelt
Betrokkenheid bij de regio	De mate waarin GasTerra betrokken is bij de regio Noord Nederland

In 2017 hebben we de uitgebreide variant van de stakeholderdialoog uitgevoerd en door middel van een enquête en interviews de mening van stakeholders over bovengenoemde onderwerpen gevraagd. De uitkomsten van de stakeholderdialoog hebben we in 2018 bij een aantal groepen getoetst en is verder ingezoomd op een aantal bestaande of nieuwe onderwerpen.

De groepen waarmee we in 2018 hebben gesproken zijn klanten, medewerkers, regionale partijen en brancheorganisaties. Deze groepen zijn geselecteerd op basis van relevante externe- of interne ontwikkelingen, lage respons in 2017, belang van de groep of de combinatie van groep en onderwerp.

De besproken onderwerpen zijn contractuele verplichting, draagvlak voor werkzaamheden, duurzame inzetbaarheid en betrokkenheid bij de regio. Deze onderwerpen zijn geselecteerd op basis van externe of interne ontwikkelingen, verschil van belang tussen GasTerra en stakeholders en verwachte wijzigingen in het belang van een onderwerp. Naar aanleiding van het besluit van de minister van Economische Zaken en Klimaat over de gaswinning in Groningen is de rol van GasTerra in de gasmarkt aan de onderwerpen toegevoegd waarbij de mate waarin GasTerra een rol speelt in de huidige en toekomstige gasmarkt aan stakeholders is voorgelegd.

Dit nieuwe onderwerp leidde in de gesprekken tot drie verschillende visies. Het werd enerzijds benaderd vanuit een rol van GasTerra in de toekomstige traditionele gasmarkt en anderzijds vanuit de toekomstige hernieuwbare gasmarkt. Er zijn ook partijen die beide visies samenvoegen tot een hybride vorm waarin GasTerra de huidige activiteiten voortzet, maar zich ook nadrukkelijk gaat richten op het faciliteren van een markt voor hernieuwbare gassen. Alle partijen zien de komende jaren een grote rol voor GasTerra in de traditionele gasmarkt waarbij moet worden opgemerkt dat diverse partijen ook een rol van GasTerra zien in de overgang van fossiel naar duurzaam waarbij de traditionele markt afbouwt en een nieuwe markt voor hernieuwbare gassen dient te worden opgebouwd.

Het belang dat de diverse stakeholders vanwege de economische, ecologische of sociale impact hechten aan de geselecteerde onderwerpen in de stakeholderdialoog 2018 ligt in lijn met de uitkomsten van 2017. Vervolgens heeft de directie beoordeeld of het belang dat zij hechten aan de onderwerpen is veranderd ten opzichte van 2017. Dit is alleen het geval voor de regionale betrokkenheid waar het afgelopen jaar meer aandacht voor is geweest. Op basis van de mening van zowel de stakeholders als GasTerra is het nieuwe onderwerp 'Rol van GasTerra in de gasmarkt' toegevoegd aan de materialiteitsmatrix voor 2019. In 2018 waren de materiële onderwerpen contractuele verplichting, economische prestatie, draagvlak voor werkzaamheden, duurzame

inzetbaarheid en duurzame energievoorziening. In het bestuursverslag wordt over deze materiële onderwerpen verantwoording afgelegd door te rapporteren over de ontwikkelingen en de behaalde resultaten in 2018. In 2019 zijn deze onderwerpen ook weer materieel, maar komt de rol van GasTerra in de gasmarkt erbij. De onderwerpen zijn in het Business Plan 2019 vertaald naar speerpunten waar in het bestuursverslag 2018 ook kort op in wordt gegaan.

In onderstaand overzicht wordt op hoofdlijnen weergegeven hoe naast de stakeholderdialoog de relatie met stakeholders wordt geborgd.

Stakeholdergroep	Voorbeeld	Interactie via
Klanten	Energiebedrijven en -centrales, industrieën, exportklanten	Overleg accountmanagers, relatie-evenement, periodiek klanttevredenheidsonderzoek, stakeholderdialoog
Medewerkers	Ondernemingsraad, vakbond	Regulier overleg, intranet, interne presentaties, overleg Ondernemingsraad met de Bestuurder, stakeholderdialoog
Aandeelhouders	Shell Nederland B.V., Esso Nederland B.V., EBN B.V., Nederlandse Staat	Aandeelhoudersvergaderingen, Expertoverleg, Adviescommissie, Auditcommissie, College van Gedelegeerde Commissarissen, Raad van Commissarissen, stakeholderdialoog
Producenten en Transport	Gasleveranciers, GTS	Overleg met accountmanagers, relatie-evenement, stakeholderdialoog
Rijksoverheid en markttoezichthouders	Autoriteit Consument en Markt (ACM)	Via Energie Nederland, Ad hoc overleg, stakeholderdialoog
Kennis- en onderwijsinstellingen	Hanzehogeschool, RuG, New Energy Coalition, Clingendael, CE Delft	Stages, gastcolleges, projectbijdragen, stakeholderdialoog
Brancheorganisaties	Vereniging Energie Nederland, KVGn, Eurogas, VEMW, Nogepa, EFET, EASEE Gas	Periodiek overleg, deelname werkgroepen, bestuurslidmaatschap, Energiepodiumdiners*, stakeholderdialoog
Maatschappelijke organisaties	NBR/Spaar Klimaat, Greenpeace, Stichting Natuur en Milieu	Energiepodiumdiners, stakeholderdialoog
Regionale partijen	Sponsorpartijen, regionale leveranciers niet-gas, gemeenten, lokale overheid	Relatie-evenement gesponsorde partijen, periodiek overleg, stakeholderdialoog

* De website www.energiepodium.nl, een initiatief van GasTerra, bestaat sinds 2010 en heeft tot doel de discussie over de energievoorziening te verbreden en te verdiepen door standpunten uit te wisselen. Door het jaar heen worden zogenaamde energiepodiumdiners georganiseerd, waar energiespecialisten afkomstig uit de industrie, de wetenschap, de overheid, de politiek en maatschappelijke organisaties met elkaar van gedachten wisselen over actuele thema's.

In onderstaand overzicht staan de doelstellingen die we in 2018 in relatie tot de materiële onderwerpen hebben bepaald. De genoemde doelstellingen zijn behaald. Alleen het strategisch personeelsplan is, naar aanleiding van de besluitvorming over de gaswinning in Groningen, niet opgesteld. In plaats daarvan is een inventarisatie gedaan van de formatie en competenties. Deze inventarisatie is belangrijk voor de inrichting van de organisatie op de korte termijn en ook relevant voor GasTerra's toekomst op de langere termijn zodra daar duidelijkheid over komt. Ook biedt deze inventarisatie de medewerkers van GasTerra richting met betrekking tot individuele ontwikkeling en inzetbaarheid.

Materieel thema	Doelstelling 2018
Contractuele verplichting	GasTerra komt de contractuele verplichtingen volledig na.
Economische prestaties	GasTerra verkoopt al het gas dat aan GasTerra wordt aangeboden. We benutten zo volledig mogelijk de middelen in ons portfolio zoals bergingen. We proberen een marge te maken op onze in- en verkopen. We benutten het marktpotentieel voor optimalisatie. De exploitatiekosten blijven binnen budget in het kalenderjaar 2018.
Duurzame inzetbaarheid	Er zijn 0 ongevallen met verzuim en het percentage ziekteverzuim is in het kalenderjaar 2018 lager dan 2,5%. GasTerra behaalt de gestelde daling in aantal fte's in het reorganisatietraject GasTerra 2018. We ontwikkelen een strategisch personeelsplan met bijpassend HR-beleid voor de toekomst.
Duurzame energievoorziening	We nemen deel aan projecten uit de Strategische Agenda van GILDE (Gas In een Langetermijn Duurzame Energievoorziening). We leiden het project Groen Gas en dragen bij aan de thema's Hybride Warmtepompen en Waterstof. We hebben een energietransitiebudget dat we willen besteden aan speerpunten uit ons energietransitiebeleid. We onderzoeken of GasTerra's betrokkenheid bij hernieuwbare gassen voldoende basis biedt voor een business case.
Draagvlak voor werkzaamheden	GasTerra wil eraan bijdragen dat Nederland op een verstandige manier naar een klimaatneutrale energievoorziening gaat. GasTerra omarmt de visie van de Nederlandse gassector ("Gas op Maat") dat aardgas alleen daar wordt ingezet waar op dat moment geen duurzamere alternatieven voorhanden zijn en waar het de meeste toegevoegde waarde voor de samenleving heeft. We spannen ons ook in 2018 in om mee te helpen Noord-Nederland te ontwikkelen tot een energie(transitie)kenniscentrum.

Management van materiële onderwerpen

MVO is bij GasTerra een integraal onderdeel van de strategie en daarmee verankerd in de dagelijkse bedrijfsvoering. Zoals beschreven in het hoofdstuk 'In dialoog met onze omgeving' neemt GasTerra de materialiteitsmatrix en de bijbehorende doelstellingen en activiteiten op in het Business Plan, dat wordt goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. De voortgang van de doelstellingen en activiteiten wordt in de reguliere rapportagecyclus meegenomen en maandelijks besproken met de directie en op kwartaalbasis met het College van Gedelegeerde Commissarissen en de Audit Commissie.

Verslaggevingsprincipes

Informatie	Definitie/berekeningsmethode
Ziekteverzuim (in procenten)	Het aantal verzuimde kalenderdagen (inclusief weekenden) in de observatieperiode, gedeeld door de personeelsomvang (in voltijdequivalenten), vermenigvuldigd met het aantal kalenderdagen in de observatieperiode.
Gemiddelde verzuimfrequentie	Het gemiddelde aantal keren dat een medewerker zich ziek meldt per jaar.
Gasverbruik	Het gasverbruik van het kantoorpand van GasTerra aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van de energieleverancier.
Elektriciteit	Het elektriciteitsverbruik van het kantoorpand van GasTerra aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van de energieleverancier.
Waterverbruik	Het waterverbruik van het kantoorpand van GasTerra aan de Stationsweg in Groningen conform de eindafrekening van het waterbedrijf.
Papierverbruik	Het papierverbruik conform de tellerstanden van de leverancier van de kopieerapparaten.

Feiten en cijfers

Personeelsontwikkelingen

Per 31 december 2018 waren 152 (141,4 Fte) medewerkers in vaste dienst bij GasTerra ten opzichte van 165 (152,4 Fte) ultimo 2017. Om de flexibiliteit te bevorderen is het beleid sinds 2014 dat GasTerra in principe alleen nog nieuwe medewerkers aanneemt via het zogeheten 'payrollingsysteem'. Dit houdt in dat het personeel in dienst komt van een payrollbedrijf onder vergelijkbare arbeidsvoorwaarden als bij GasTerra.

GasTerra heeft een eigen cao en het personeel van GasTerra is actief betrokken bij de bedrijfstakbond VPG2. GasTerra is samen met N.V. Nederlandse Gasunie aangesloten bij de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De medewerkers van GasTerra hebben een pensioenregeling die hier is ondergebracht. Een toelichting op deze regeling is opgenomen in de [jaarrekening](#).

	2018	2017
Arbeidscontract bepaalde tijd (ultimo jaar)	-	-
Arbeidscontract onbepaalde tijd (ultimo jaar)	152	165
Medewerkers onder cao (ultimo jaar)	128	141
Medewerkers via payrolling (ultimo jaar)	9	13
Participatiewet (ultimo jaar)	1	3
Detacheringen (ultimo jaar)	3	8
Stagiaires (ultimo jaar)	0	5
Organisatiegraad	>80%	>80%
Uitstroom	13	13
Instroom	0	1
Gemiddelde verzuimfrequentie	0,98	1,03
Ongevallen met verzuim	0	0

GasTerra's voetafdruk

Wij vinden het belangrijk dat duurzaamheid zich wortelt binnen én buiten onze organisatie. We zijn gevestigd in een kantoorpand in de binnenstad van Groningen. Het gebouw, dat uit de jaren tachtig dateert, werd in 2012 volledig gerenoveerd en gemoderniseerd. De installatie van onder meer zonnepanelen, driedubbel glas, warmte-koude-opslag en led-schermen zorgden ervoor dat het pand het hoge energielabel A+ heeft gekregen. Dit sluit aan bij GasTerra's streven om de belasting op het milieu ten gevolge van zijn bedrijfsvoering zo laag mogelijk te houden. Door de aard van de activiteiten is onze voetafdruk beperkt, maar door het monitoren van het eigen energieverbruik, stimuleren van reizen met het openbaar vervoer of de fiets en thuiswerken mogelijk te maken proberen we dit toch waar mogelijk verder te minimaliseren.

Tenslotte compenseert GasTerra de CO₂-uitstoot voor vliegreizen en de leaseauto's. De CO₂-uitstoot van ons kantoor compenseren we door zogenaamde 'carbon credits' van de [Climate Neutral Group \(CNG\)](#) te kopen en via een duurzaam Gold-Standard-project te investeren in biogasinstallaties voor gezinnen in Tanzania.

	2018	2017
Gasverbruik	31.327 kubieke meter	38.743 kubieke meter
Elektriciteitsverbruik	387.999 kWh	377.265 kWh
WATERverbruik	1.123 kubieke meter	1.163 kubieke meter
Papierverbruik	267.625 vellen	319.416 vellen

Standaarden en normen

GasTerra hecht er veel waarde aan dat de kwaliteit en integriteit van het handelen van de medewerkers is geborgd. Om die reden heeft GasTerra een [gedragscode](#) met normen en waarden. Nieuwe medewerkers van GasTerra conformeren zich formeel aan de gedragscode aan het begin van hun dienstverband. Ook wordt de gedragscode regelmatig binnen de organisatie onder de aandacht gebracht. Klantgericht, resultaatgericht en verbetergericht zijn de drie kernwaarden van GasTerra. Medewerkers van GasTerra worden geacht deze begrippen als uitgangspunt te nemen voor hun handelen.

Vanaf 25 mei 2018 is de nieuwe Algemene Verordening Gegevensbescherming van kracht. Deze verordening vervangt de bestaande Wet bescherming persoonsgegevens en heeft als doel om de persoonsgegevens van natuurlijke personen te beschermen. GasTerra heeft nieuwe procedures geïmplementeerd en specifieke instructies voor medewerkers opgesteld om hieraan te voldoen.

Een interne auditor licht op gezette tijden de afdelingen door om na te gaan of ze zich aan alle procedures houden. De resultaten van de audits worden met de directie en de accountant doorgesproken, alsmede met de Audit Commissie. In 2018 zijn er geen meldingen geweest van medewerkers die zich niet aan de gedragscode en aanvullende procedures hebben gehouden. Tevens beoordelen we voortdurend of de gedragsregels en -procedures aangepast of aangevuld moeten worden.

GasTerra heeft twee vertrouwenspersonen aangesteld waarvan één voor ongewenste intimiteiten. Daarnaast is er een klachtenprocedure en een klokkenluidersregeling. Wanneer medewerkers bezwaren of klachten hebben of misstanden constateren, waarvoor de oplossing niet kan worden gevonden bij collega's en leidinggevend, kunnen ze hier gebruik van maken. In 2018 zijn geen misstanden of gevallen van discriminatie gemeld, heeft niemand een klacht ingediend bij de klachtencommissie en is geen gebruik gemaakt van de klokkenluidersregeling.

Informatiebeveiliging is van het grootste belang voor het functioneren van een handelsonderneming zoals GasTerra. Continue aandacht voor informatiebeveiliging is cruciaal door de toenemende dreigingen en de professionalisering van de cybercriminaliteit. De best practices van de ISO27001 normen vormen het uitgangspunt bij de processen die te maken hebben met het management van de informatiebeveiliging. Om te toetsen of de informatiebeveiliging nog voldoet worden social hacks uitgevoerd. De bewustwording van het personeel op dit gebied is essentieel en daarom wordt het onderwerp regelmatig onder de aandacht gebracht.

Lidmaatschappen

We zijn actief binnen verschillende samenwerkingsverbanden. De doelen die we daarbij nastreven zijn onder andere kennisuitwisseling, het ontwikkelen van innovatieve gastoeepassingen, het uitdragen van de voordelen van gasinzet in de transitie naar een duurzame energievoorziening en het verbeteren van regulering. Op organisatieniveau is GasTerra lid van de volgende organisaties en verenigingen:

International Gas Union (IGU)

Eurogas

European Federation of Energy Traders (EFET)

EASEE GAS

Clingendael

Energie Nederland

Groen Gas Nederland

Daarnaast neemt GasTerra deel aan regionale, lokale of functiegerelateerde verenigingen en initiatieven.

Contact

Uitgave:
GasTerra B.V.
Postbus 477
9700 AL GRONINGEN

Heeft u naar aanleiding van dit jaarverslag vragen of suggesties ter verbetering? Dan kunt u contact opnemen met de Afdeling Communicatie.

E-mail: communicatie@gasterra.nl
Telefoonnummer: 050-364 8377

Februari 2019

Persbericht

Nederland voor het eerst netto-importeur van aardgas

GasTerra ziet omzet in 2018 stijgen tot 11,2 miljard euro

Gashandelaar GasTerra heeft in het afgelopen boekjaar een omzet van 11,2 miljard euro behaald (2017: 9,6 miljard euro). De hoeveelheid geleverd aardgas daalde met 1,1 miljard kubieke meter licht tot 55,5 miljard kubieke meter. Dat de inkomsten na jaren van daling toch weer met ruim anderhalf miljard euro zijn gestegen, is behalve aan het succesvolle in- en verkoopbeleid vooral te danken aan de stijging van de marktprijzen. Het aanbod van Groningengas is in het achter ons liggende gasjaar (1 oktober 2017 tot 1 oktober 2018) opnieuw afgenomen. De producent, NAM, produceerde 20,1 miljard kubieke meter aardgas uit het veld, 1,5 miljard kubieke meter minder dan door de minister van Economische Zaken en Klimaat was toegestaan.

Voor GasTerra staat 2018 vooral in het teken van het historische besluit van het kabinet om de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk te beëindigen. GasTerra is de exclusieve afnemer van dit aardgas, dat tientallen jaren lang de basis van de Nederlandse gasconsumptie is geweest. Het behoeft daarom geen uitleg dat de gevolgen voor GasTerra ingrijpend zijn en de onzekerheid over de toekomstige rol van het bedrijf is toegenomen. Tegelijkertijd creëert het kabinetsbesluit een nieuwe uitdaging. Het werk van GasTerra zal in de lopende overgangsperiode kritischer dan ooit zijn nu de opdracht is verschoven naar minimalisering van het aandeel Groningengas. CEO Annie Krist: 'GasTerra blijft voorlopig een onmisbare schakel in de gasvoorziening. Aardgas is nog steeds hard nodig, ondanks stemmen in het klimaatdebat die de indruk wekken dat we in korte tijd zonder deze energiedrager kunnen. Omdat alternatieve bronnen de komende jaren onvoldoende in de slechts licht dalende behoefte kunnen voorzien, is de sturing van het Groningenveld, waarvoor wij mede verantwoordelijk zijn, daarom essentieel voor de leveringszekerheid van laagcalorisch aardgas in Noordwest Europa.'

De doorgezette daling van de productie uit het Groningenveld betekent automatisch dat de importbehoefte toeneemt. In 2018 was Nederland voor het eerst sinds de ingebruikname van het enorme veld in Groningen netto-importeur van aardgas. Hoewel de voorwaarden voor investeringen in de kleine gasvelden offshore zijn verbeterd, zal de importbehoefte de komende jaren alleen maar stijgen. Annie Krist: 'Momenteel is Nederland nog voor ongeveer 40 procent van zijn energiebehoefte afhankelijk van gas. De inzet van gascentrales zal het volgende decennium mogelijk zelfs toenemen om de elektriciteitsvoorziening veilig te stellen nu het aandeel duurzaam in de energiemix groeit en kolencentrales zullen verdwijnen. Ook andere indicatoren wijzen erop dat de vraag naar gas groot blijft. Al met al zal Nederland de komende jaren nog vele miljarden kubieke meters aardgas moeten produceren en importeren om de energievoorziening veilig te stellen.'

Door deze ontwikkelingen gaat ons land op dit vlak geleidelijk aan steeds meer lijken op de andere Europees landen, die hun gas voornamelijk uit het buitenland halen. Annie Krist: 'Nederland is dankzij de uitbouw van de gasrotonde in de afgelopen decennia goed voorbereid op deze nieuwe realiteit. Of dit ook geldt voor de markt is een andere kwestie. De huidige marktordening vertrouwt nog steeds op overvloedige eigen productie.'

GasTerra besteedt sinds zijn oprichting in 2005 veel aandacht aan de verduurzaming van onze energievoorziening. De inspanningen op dit vlak zijn vooral gericht op bewustwording, onderzoek, ontwikkeling en kennisdeling maar de laatste jaren ook op het bevorderen van de inzet van hernieuwbare gassen. De onderneming financiert innovatieve groengasprojecten. GasTerra is ook de grootste inkoper van groen gas in Nederland en helpt producenten om deze duurzame vervanger van aardgas te vermarkten. Het aandeel groen gas in GasTerra's portefeuille groeit dan ook gestaag. Verwacht wordt dat deze trend zich versterkt zal doorzetten.

Noot voor de redactie:

Het jaarverslag is online beschikbaar via: <https://jaarverslag2018.gasterra.nl/>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de woordvoerder van GasTerra, Anton Buijs:

T. 06-533 899 43

E. anton.buijs@gasterra.nl

Jaarrekening 2018

De samenstelling van de jaarrekening 2018 is als volgt:

- Balans per 31 december (vóór resultaatbestemming)	2
- Winst- en verliesrekening	3
- Kasstroomoverzicht	4
- Toelichting behorende tot de jaarrekening	5

Overige gegevens	16
-------------------------	----

Balans per 31 december (vóór resultaatbestemming)

in miljoenen euro's

Activa	noot	2018	2017
Vaste activa			
- immateriële vaste activa	(1)	6,4	9,3
- materiële vaste activa	(2)	2,8	3,8
 Vlottende activa			
- voorraden	(3)	112,0	
- vorderingen	(4)	1.666,2	1.678,2
- liquide middelen	(5)	172,6	111,1
 Totaal		1.960,0 =====	1.802,4 =====
 Passiva			
Eigen vermogen			
- geplaatst kapitaal	(6)	180,0	180,0
- onverdeelde winst	(6)	36,0	36,0
 Kortlopende schulden	(7)	1.744,0	1.586,4
 Totaal		1.960,0 =====	1.802,4 =====

Winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's

	noot	2018	2017
Netto-omzet	(8)	11.153,1	9.601,3
Kostprijs van de omzet	(9)	-11.053,5	-9.514,1
Bruto-omzetresultaat		99,6	87,2
Algemene beheerskosten	(10)	-50,5	-49,8
Netto-omzetresultaat		49,1	37,4
Financiële baten	(11)	-1,2	11,3
Financiële lasten	(11)	0,1	-0,7
Uitkomst van de financiële baten en lasten		-1,1	10,6
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening voor belastingen		48,0	48,0
Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	(12)	-12,0	-12,0
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		36,0	36,0
		=====	=====

Kasstroomoverzicht

in miljoenen euro's

	2018	2017
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
Netto-omzetresultaat	49,1	37,4
Aanpassingen voor:		
- afschrijvingen en waardeverminderingen	5,3	7,2
- mutatie voorraad	-112,0	0,0
- mutatie vorderingen	12,0	-65,5
- mutatie kortlopende schulden	157,6	-192,2
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	112,0	-213,1
Financiële baten (ontvangst)	-1,2	11,3
Financiële lasten (afdracht)	0,1	-0,7
Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening (afdracht)	-12,0	-12,0
	-13,1	-1,4
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>	98,9	-214,5
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>		
Investerings in vaste activa	-1,4	-1,8
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	-1,4	-1,8
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>		
Betaald dividend	-36,0	-36,0
<i>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	-36,0	-36,0
<i>Mutatie liquide middelen</i>	61,5	-252,3
	====	====
Liquide middelen ultimo jaar	172,6	111,1
Liquide middelen ultimo vorig jaar	111,1	363,4
<i>Mutatie liquide middelen</i>	61,5	-252,3
	====	====

Toelichting behorende tot de jaarrekening

Algemene gegevens

GasTerra B.V. te Groningen.

KvK nummer 02089290

1. GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Algemeen

GasTerra B.V. is een internationaal opererende gashandelonderneming en is gevestigd aan de Stationsweg 1 te Groningen. De onderneming (en haar rechtsvoorgangers) hebben meer dan 50 jaar ervaring en beschikt over een goede marktpositie. GasTerra bedient een deel van de Nederlandse en Europese gasmarkt.

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. Tenzij anders vermeld, vindt de waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat plaats op basis van historische kosten.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De opbrengsten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de levering zijn overgedragen aan de tegenpartij. De kosten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. (Voorzienbare) verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen.

De renteresultaten (positief en negatief) op de uitgezette liquide middelen worden onder Financiële baten verantwoord. De renteresultaten (positief en negatief) op de ingeleende liquide middelen worden onder Financiële lasten verantwoord.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Schattingen en onzekerheden

Voor het opmaken van deze jaarrekening zijn beoordelingen, schattingen en aannames gemaakt die de verantwoorde bedragen beïnvloeden. Dit betreft in het bijzonder de netto-omzet en de kostprijs van de omzet (waaronder transportkosten). De beoordelingen, schattingen en aannames die zijn gemaakt, zijn gebaseerd op marktgegevens, kennis en ervaring en andere factoren die onder de gegeven omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. Eventuele bijzonderheden ten aanzien van schattingen en beoordelingen worden indien van belang hierna opgenomen bij de toelichtingen op de balans en de winst- en verliesrekening. Als gevolg van de overeenkomst tussen de aandeelhouders van GasTerra, zoals toegelicht onder de niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen, hebben de afwijkingen van deze schattingen geen effect op het resultaat.

Transacties in vreemde valuta

Transacties luidend in vreemde valuta worden omgerekend tegen de geldende wisselkoers op de transactiedatum.

Liquide middelen, vorderingen op handelsdebiteuren en kortlopende schulden in vreemde valuta worden per balansdatum omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers.

De door omrekening optredende valutakoersverschillen op gasexport en gasimport worden toegerekend aan gasinkopen. De overige valutakoersverschillen worden verantwoord onder de financiële baten en lasten.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische aanschaffingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gedurende de economische levensduur van de activa.

Immateriële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de categorie immateriële vaste activa in uitvoering. Na de ingebruikname worden de betreffende activa gerubriceerd onder de categorie immateriële vaste activa.

De gehanteerde afschrijvingstermijn van de immateriële vaste activa is 5 jaar. Over de immateriële vaste activa in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de historische aanschaffingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met lineaire afschrijvingen gedurende de economische levensduur van de activa.

Materiële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de categorie materiële vaste activa in uitvoering. Na de ingebruikname worden de betreffende activa gerubriceerd onder de categorie materiële vaste activa.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen van de materiële vaste activa zijn 5 of 10 jaar. Over de materiële vaste activa in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Bijzondere waardeverminderingen

Jaarlijks wordt op balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat de boekwaarde van een vast actief (een materieel of immaterieel vast actief) boven de realiseerbare waarde (de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde) ligt. In dat geval wordt overgegaan tot een analyse ter identificatie van een mogelijk benodigde bijzondere waardevermindering ("impairment").

Wanneer de realiseerbare waarde van een actief lager is dan de boekwaarde, wordt de boekwaarde afgeboekt tot de realiseerbare waarde. Een bijzondere waardevermindering wordt, eventueel ten dele, teruggedraaid bij een wijziging in de schatting die van belang is voor de bepaling van de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen worden onder de algemene beheerskosten verantwoord.

Vlottende activa

Vorraden

De voorraad aardgas wordt gewaardeerd tegen kostprijs op basis van het FIFO (first-in first-out) principe of lagere opbrengstwaarde.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs rekening houdend met oninbaarheid. Onder de debiteuren zijn tevens de nog niet gefactureerde verkopen opgenomen.

Pensioenen

GasTerra is samen met N.V. Nederlandse Gasunie aangesloten bij de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De medewerkers van GasTerra hebben een pensioenregeling die hier is ondergebracht.

De pensioenregeling wordt volgens de Pensioenwet gekarakteriseerd als een uitkeringsovereenkomst. De premievaststelling is niet afhankelijk van de dekkingsgraad. De belangrijkste afspraak die is opgenomen in deze uitvoeringsovereenkomst is dat de premie voor de werkgever 24,6% bedraagt over het gemaximeerd pensioengevend jaarsalaris. De kans dat GasTerra verplicht wordt tot betaling van een hogere bijdrage is nihil. De pensioenopbouw in een voorwaardelijk middelloonsysteem is gemaximeerd op 1,875% per jaar over de gemiddelde pensioengrondslag en het maximaal pensioengevend salaris.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, waarbij de baten en lasten uit hoofde van amortisatie volgens de effectieve-rentemethode worden verantwoord in de winst- en verliesrekening. De eerste waardering vindt plaats tegen reële waarde waarbij de transactiekosten die direct toerekenbaar zijn aan de verwerving in de waardering worden opgenomen. Dit betreft schulden met een looptijd van maximaal een jaar.

Onder de crediteuren zijn tevens de nog niet gefactureerde inkopen opgenomen. Van klanten ontvangen bedragen wegens minderafname van gas onder 'take-or-pay' overeenkomsten worden als leveringsverplichting opgenomen onder de kortlopende schulden. Ook door klanten betaalde voorschotfacturen zijn onderdeel van de kortlopende schulden. De leveringsverplichting uit hoofde van het ontvangen gas in de storage service is eveneens opgenomen onder de kortlopende schulden.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden.

Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Deze worden door de onderneming gescheiden van het basiscontract en apart verantwoord indien:

- de economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn; en
- een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen; en
- het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening.

In contracten besloten (afgeleide) financiële instrumenten die niet worden gescheiden van het basiscontract, omdat niet aan de hiervoor genoemde voorwaarden is voldaan, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Afgeleide financiële instrumenten, die worden gescheiden van het basiscontract, worden gewaardeerd tegen de laagste van de kostprijs en lagere marktwaarde.

GasTerra sluit in het kader van zijn bedrijfsuitvoering gasinkoopcontracten en gasverkoopcontracten af. Deze contracten worden afgesloten voor daadwerkelijke fysieke levering en ontvangst van gas in overeenstemming met de verwachte in- of verkopen of gebruiksbehoeften van de onderneming en vallen daarom buiten de reikwijdte van RJ 290.

Prijsstelling gasverkoop en gasinkoop

De prijsstelling van aardgas aan zowel verkoop- als inkoopzijde bij GasTerra wordt in belangrijke mate beïnvloed door de ontwikkelingen van de prijzen van aardgas alsmede door de prijzen van andere energiedragers.

De aandeelhouders van GasTerra hebben een overeenkomst gesloten betrekking hebbende op de door GasTerra te behalen winst na belasting. Op grond daarvan wordt de prijs van het gedurende het jaar door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) aan GasTerra verkochte Gronings aardgas zodanig vastgesteld, dat voor GasTerra de door aandeelhouders voor dat jaar vastgestelde winst na belasting overblijft.

Netto-omzet

Netto-omzet wordt opgesplitst in gasverkoop en overige netto-omzet.

Onder gasverkoop worden verantwoord de opbrengsten uit de levering van gas en de opbrengsten uit de daarbij geleverde diensten, na aftrek van over de omzet geheven belastingen. Diensten, die betrekking hebben op het beschikbaar stellen van transportcapaciteit en flexibiliteit, staan los van het daadwerkelijk gebruik. Zij worden geacht te zijn geleverd, indien de dienst ter beschikking heeft gestaan aan de klant gedurende het overeengekomen tijdsvak.

Onder overige netto-omzet worden hoofdzakelijk verantwoord de opbrengsten uit levering van diensten aan derden. Deze opbrengsten betreffen met name flexibiliteitsdiensten.

De opbrengsten worden verantwoord in de verslagperiode waarin de levering van het gas en de diensten hebben plaatsgevonden.

Kostprijs van de omzet

Onder kostprijs van de omzet worden hoofdzakelijk verantwoord de kosten van inkoop van gas en de daarbij geleverde diensten, de transportkosten en de kosten die verband houden met de ondergrondse gasopslag.

Algemene beheerskosten

De kosten worden bepaald op historische basis, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen voor de waardering en worden toegerekend aan de verslagperiode waarop ze betrekking hebben. Verliezen worden in aanmerking genomen in de verslagperiode waarin zij voorzienbaar zijn. GasTerra kent geen specifieke verkoopkosten.

Uitkomst der financiële baten en lasten

Hieronder worden baten en lasten verband houdende met de uitgezette liquide middelen en financiering verantwoord.

Vennootschapsbelasting

Het in de winst- en verliesrekening op te nemen bedrag aan vennootschapsbelasting wordt berekend uitgaande van het volgens deze rekening bepaalde resultaat, met inachtneming van de geldende fiscale bepalingen en tarieven.

Kasstroomoverzicht

In dit overzicht komen de gegenereerde kasstromen tot uitdrukking. Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode uitgaande van het netto-omzetresultaat in de winst- en verliesrekening.

2. Nadere toelichting op de balans**Immateriële vaste activa (1)***in miljoenen euro's*

	Immateriële vaste activa	Immateriële vaste activa in uitvoering	Totaal 2018	Totaal 2017
Stand per 1 januari:				
Aanschafwaarde	57,7	1,4	59,1	57,8
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-49,8	0,0	-49,8	-44,0
Boekwaarde	7,9	1,4	9,3	13,8
Mutaties in de boekwaarde:				
Investerings	0,4	1,0	1,4	1,4
In gebruik name	1,0	-1,0	0,0	0,0
Afschrijvingen	-4,3	0,0	-4,3	-5,9
Desinvestering	0,0	0,0	0,0	0,0
Boekwaarde 31 december:	5,0	1,4	6,4	9,3
	===	===	===	===
Stand per 31 december:				
Aanschafwaarde	57,6	1,4	59,0	59,1
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-52,6	0,0	-52,6	-49,8
Boekwaarde	5,0	1,4	6,4	9,3
	===	===	===	===

De immateriële vaste activa bestaan hoofdzakelijk uit geactiveerde kosten van zelf ontwikkelde software ter ondersteuning van bedrijfsprocessen.

Materiële vaste activa (2)*in miljoenen euro's*

	Materiële vaste activa	Materiële vaste activa in uitvoering	Totaal 2018	Totaal 2017
Stand per 1 januari:				
Aanschafwaarde	9,8	0,5	10,3	11,0
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-6,5	0,0	-6,5	-6,3
Boekwaarde	3,3	0,5	3,8	4,7
Mutaties in de boekwaarde:				
Investerings	0,0	0,1	0,1	0,4
In gebruik name	0,4	-0,5	-0,1	0,0
Afschrijvingen	-1,0	0,0	-1,0	-1,2
Desinvestering	0,0	0,0	0,0	-0,1
Boekwaarde 31 december:	2,7	0,1	2,8	3,8
	===	===	===	===
Stand per 31 december:				
Aanschafwaarde	9,3	0,1	9,4	10,3
Cumulatieve afschrijvingen en waardeverminderingen	-6,6	0,0	-6,6	-6,5
Boekwaarde	2,7	0,1	2,8	3,8
	===	===	===	===

De materiële vaste activa bestaan hoofdzakelijk uit bedrijfsinventaris en computerbenodigdheden.

De materiële vaste activa wordt geclassificeerd als andere vaste bedrijfsmiddelen.

Vorraden (3)	31 dec. 2018	31 dec. 2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Voorraad aardgas	112,0	0,0
Totaal	112,0	0,0
	=====	=====

Met ingang van 1 november 2018 heeft GasTerra de beschikking over een voorraad aardgas. De voorraad per 31 december 2018 is tegen kostprijs gewaardeerd.

Vorderingen (4)	31 dec. 2018	31 dec. 2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Debiteuren	1.585,3	1.407,1
Belastingen	0,0	0,0
Vorderingen op aandeelhouders *)	32,0	108,0
Overige vorderingen *)	48,9	163,1
Totaal	1.666,2	1.678,2
	=====	=====

*) Dit betreffen voornamelijk uitgezette deposito's in het kader van een afgesloten Deposit & Loan Agreement met NAM B.V. en met EBN B.V. Deze deposito's hebben een looptijd van maximaal drie maanden.

Geen van de vorderingen heeft een looptijd langer dan een jaar.

Per balansdatum wordt een voorziening voor oninbaarheid ad € 1,0 miljoen (2017: € 1,1 miljoen) aangehouden.

Liquide middelen (5)	31 dec. 2018	31 dec. 2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Deposito's	172,3	108,7
Overige liquide middelen	0,3	2,4
Totaal	172,6	111,1
	=====	=====

Eigen vermogen (6)

Geplaatst kapitaal

Het maatschappelijk en geplaatste kapitaal bedraagt in 2017 en in 2018 € 180 miljoen en is verdeeld in 40.000 aandelen van elk € 4.500 nominaal. Het geplaatste kapitaal, dat volledig is volgestort, is als volgt verdeeld:

EBN B.V.	40%
Esso Nederland B.V.	25%
Shell Nederland B.V.	25%
Staat der Nederlanden	10%

Onverdeeld resultaat

in miljoenen euro's

Saldo per 1 januari 2018	36,0
Bestemming van het resultaat van het boekjaar 2017 overeenkomstig het besluit van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders	-/-36,0
Onverdeeld resultaat van het boekjaar 2018	36,0
Saldo per 31 december 2018	36,0

Voorstel winstbestemming

De Bestuurder stelt voor om de netto winst over 2018 ad € 36,0 miljoen geheel aan de aandeelhouders uit te keren.

Kortlopende schulden (7)

	31 dec. 2018	31 dec. 2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Crediteuren gasinkoop	1.547,7	1.334,4
Schulden aan aandeelhouders	117,5	104,8
Overige handelscrediteuren	7,4	7,9
Belastingen en premies sociale verzekeringen	6,0	9,1
Vooruit ontvangen bedragen	64,9	128,4
Overlopende passiva	0,5	1,8
Totaal	1.744,0	1.586,4
	=====	=====

Financiële instrumenten

Algemeen

De onderneming maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten die de onderneming blootstelt aan marktrisico, waaronder valutarisico en renterisico en aan kredietrisico en liquiditeitsrisico.

In 2018 (en 2017) zijn geen valutatermijncontracten en gasprijsswaps afgesloten.

Kredietrisico

Het kredietrisico beperkt zich tot de vorderingen en liquide middelen en bestaat uit het verlies dat zou ontstaan indien klanten of tegenpartijen in gebreke zouden blijven en hun contractuele verplichtingen niet zouden nakomen. De onderneming heeft richtlijnen opgesteld waaraan klanten of tegenpartijen moeten voldoen. Deze richtlijnen beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. Ultimo 2018 is geen sprake van een bijzonder kredietrisico als gevolg van kredietconcentraties. Indien klanten of tegenpartijen niet aan deze richtlijnen voldoen worden nadere zekerheden gevraagd zoals bankgaranties. De onderneming loopt hierdoor geen belangrijk kredietrisico ten aanzien van een enkele individuele klant of tegenpartij. Met de meeste klanten en tegenpartijen zijn langdurige relaties opgebouwd. Zij hebben in 2018 aan hun betalingsverplichtingen voldaan.

Renterisico

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van uitgegeven gelden. De onderneming heeft als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen. Gelet op de korte looptijd van deposito's is het renterisico gedurende 2018 niet meer dan € 0,1 mln. geweest (2017: € 0,1 mln.).

Liquiditeitsrisico

De onderneming bewaakt de liquiditeitspositie door middel van liquiditeitsprognoses. Het management ziet erop toe dat voor de onderneming steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen middels de daarvoor beschikbare kredietfaciliteiten.

Valutarisico

De valutarisico's van GasTerra zijn zeer beperkt en worden daarom niet afgedekt. Alle valutatransacties vinden op de spotmarkt plaats.

Marktwaaarde

De marktwaaarde van in de balans verantwoorde financiële instrumenten, waaronder vorderingen, liquide middelen en kortlopende schulden, benadert de boekwaarde ervan als gevolg van de korte looptijden.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Inkoop-, levering-, gasopslag- en transportverplichtingen

GasTerra heeft meerjarige inkoop-, levering-, gasopslag- en transportverplichtingen uit hoofde van gasinkoop-, gasverkoop-, gasopslag- en transportovereenkomsten. De gasinkoop- en gasverkooprijzen zijn in belangrijke mate afhankelijk van toekomstige prijzen van aardgas, alsmede van de toekomstige marktprijzen van andere energiedragers. De in de lopende contracten begrepen afgescheiden embedded derivaten vertegenwoordigen een negatieve reële waarde van € 1,2 mln. (2017: positieve waarde van € 3,5 mln.).

Daarnaast is GasTerra langlopende verplichtingen aangegaan voor met name kantoorhuur en ICT-dienstverlening. De financiële gevolgen daarvan zijn van beperkte betekenis voor de beoordeling van de financiële positie ultimo boekjaar.

Ten behoeve van GasTerra zijn door derden voor € 1.246,4 miljoen bankgaranties (2017: € 1.338,3 miljoen) afgegeven. Door GasTerra zijn aan derden geen bankgaranties afgegeven (2017: € 0,0 miljoen).

De leveringsverplichtingen worden afgedekt door meerjarige inkoopovereenkomsten, waaronder de overeenkomst voor het laagcalorische Groningengas. Het tijdelijke verschil tussen leveringsverplichtingen en de import- en nationale inkoopverplichtingen wordt door GasTerra met name kortlopend ingekocht of verkocht op liquide handelsplaatsen.

De aandeelhouders van GasTerra hebben een overeenkomst gesloten betrekking hebbende op de door GasTerra te behalen winst na belasting. Op grond daarvan wordt de prijs van het gedurende het jaar door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) aan GasTerra verkochte Gronings aardgas zodanig vastgesteld, dat voor GasTerra de door aandeelhouders voor dat jaar vastgestelde winst van € 36 miljoen na belasting overblijft. Als gevolg van de toepassing van de bovenstaande overeenkomst wordt geen toelichting omtrent individuele gasinkoop- en verkoopcontracten opgenomen.

De verplichtingen en rechten van meerjarige gasinkoop-, gasverkoop-, gasopslag- en transportovereenkomsten zijn niet gepassiveerd en geactiveerd.

Meerjarige gasinkoop- en gasverkoopovereenkomsten bevatten veelal heronderhandelingsclausules om gedurende de looptijd van de overeenkomst onder bepaalde voorwaarden de contractcondities te herzien. GasTerra is ten aanzien van meerdere meerjarige gasinkoop- en gasverkoopovereenkomsten in reguliere heronderhandeling met de desbetreffende tegenpartijen (zie bestuursverslag blz. 22). Het is niet mogelijk om een betrouwbare schatting van de uitkomsten van deze heronderhandelingen of hiermee verband houdende arbitrageprocedures te maken.

3. Nadere toelichting op de winst- en verliesrekening

Netto-omzet (8)	2018	2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Gasverkoop	11.105,4	9.556,6
Overige netto-omzet	47,7	44,7
Totaal	11.153,1	9.601,3
	=====	=====

In onderstaand overzicht is per gebied* de gasverkoop weergegeven.

	2018	2017
Nederland	6.345,9	5.022,1
Overig Europa	4.759,5	4.534,5
Totaal	11.105,4	9.556,6
	=====	=====

De volumes zijn in 2018 ten opzichte van 2017 met 2 procent gedaald van 56,6 miljard m³ tot 55,5 miljard m³. De gemiddelde opbrengstprijis bedraagt 20,0 cent/m³ (16,9 cent/m³ in 2017) ¹.

**In dit jaarverslag wordt een andere wijze van bepalen van de gebieden ten opzichte van 2017 gehanteerd. Het gebied wordt bepaald op basis van afleverpunt in plaats van vestigingsadres. De vergelijkende cijfers voor 2017 zijn overeenkomstig deze nieuwe definitie aangepast.*

Kostprijs van de omzet (9)	2018	2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Gasinkoop	10.779,3	9.227,4
Transportkosten	274,2	286,7
Totaal	11.053,5	9.514,1
	=====	=====

De gemiddelde inkoopprijs bedraagt 19,4 cent/m³ (16,3 cent/m³ in 2017). Onder de gasinkoopkosten zijn mede inbegrepen de kosten verband houdende met de ondergrondse gasopslag ¹.

De valutakoersverschillen die in de winst-en-verliesrekening onder de kostprijs omzet zijn verwerkt, bedragen € 0,0 miljoen koersverlies (2017: € 0,3 miljoen koersverlies).

¹ met m³ wordt bedoeld gas met calorische waarde van 35,16912 MJ

Algemene beheerskosten (10)	2018	2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Salarissen	14,1	14,9
Sociale lasten	1,5	1,5
Pensioenlasten	3,5	3,2
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	17,9	14,0
Afschrijvingskosten en waardeverminderingen	5,3	7,2
Overige	8,2	9,0
Totaal	50,5	49,8
	=====	=====

Uitkomst der financiële baten en lasten (11)	2018	2017
<i>in miljoenen euro's</i>		
Interest baten *	-1,2	11,3
Financiële baten	-1,2	11,3
Interest lasten	0,1	-0,7
Financieringskosten	-	-
Financiële lasten	0,1	-0,7
Saldo	-1,1	10,6
	=====	=====

* De interest baten 2017 is inclusief de rentebaten a.g.v. heronderhandelingen.

Belasting resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening (12)

De effectieve belastingdruk bedraagt voor 2018 25,0 procent (2017: 25,0 procent).

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer GasTerra transacties verricht met zijn bestuurders, zijn leidinggevende functionarissen, zijn directe aandeelhouders of met directe aandeelhouders verbonden partijen.

Transacties tussen GasTerra en de verbonden partijen worden op basis van marktconforme voorwaarden afgehandeld.

Voor het gedurende het jaar door GasTerra ingekochte Gronings aardgas geldt de prijsvaststelling resulterend in de door aandeelhouders vastgestelde winst.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na de balansdatum met belangrijke financiële gevolgen voor GasTerra.

Aantal werknemers

Het aantal werknemers in fulltime-equivalenten ultimo 2018 bedraagt 141,4 (2017: 152,4). Het gemiddeld aantal werknemers in fulltime-equivalenten gedurende het boekjaar bedraagt 147,7 (2017: 157).

Honoraria van de accountant

In het boekjaar zijn de volgende honoraria van EY ten laste gebracht van de vennootschap, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a Burgerlijk Wetboek. Basis is de totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft (RJ 390.301a).

Honoraria van de accountant	Ernst & Young Accountants LLP		Ernst & Young Accountants LLP	
<i>in euro's</i>	2018		2017	
Controle van de jaarrekening	€	191.000	€	206.000
Andere controle-opdrachten	€	40.000	€	40.000
	€	231.000	€	246.000
		=====		=====

Bezoldiging van de bestuurder en (gewezen) commissarissen

Het beloningsbeleid van GasTerra voor bestuurders van de vennootschap is erop gericht om managers die leiding geven aan een grote onderneming te motiveren en te behouden en hen te belonen op basis van hun prestatie. Voor de commissarissen van de vennootschap geldt een terughoudend bezoldigingsbeleid.

Bestuurders van de vennootschap

De bezoldiging van de bestuurder van de vennootschap, A.J. Krist luidt als volgt:

Bezoldiging van de bestuurders	2018		2017	
<i>in euro's</i>				
Periodieke beloningen (exclusief werkgeversdeel sociale lasten)	€	323.160	€	239.643
Werkgeversdeel sociale lasten	€	9.885	€	7.113
Doorbelaste kosten R. van Rede	€	-	€	86.899
Periodieke beloningen (inclusief werkgeversdeel sociale lasten)	€	333.045	€	333.655
Variabele beloning*	€	43.456	€	35.444
Werkgeversdeel pensioenpremie	€	28.679	€	19.093
Bezoldiging	€	405.180	€	388.192
		=====		=====

*Bovengenoemde variabele beloning is gebaseerd op het bereiken van de afgesproken doelstellingen gedurende het verslagjaar (A.J. Krist).

GasTerra heeft een verzekering die bestuurders en commissarissen dekking biedt bij aansprakelijkheid.

Commissarissen van de vennootschap

De bezoldiging van de (gewezen) leden van de Raad van Commissarissen over het boekjaar 2018 bedraagt in totaal € 56.647 (2017: € 53.773).

Bestuurder

drs. A.J. Krist, Chief Executive Officer

Raad van Commissarissen

Ir. B.C. Fortuyn

mr. A.F. Gaastra

ir. J.W. van Hoogstraten

drs. R.M. de Jong

drs. R.G. de Jongh

mr. drs. T.W. Langejan

ir. J.M.W.E. van Loon

ir. F.A.E. Schittecatte

Groningen, 14 februari 2019

Overige Gegevens

Statutaire bepaling inzake resultaatbestemming

Ingevolge artikel 24 van de statuten van GasTerra staat de winst ter beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, met inachtneming van de bepaling dat van de voor uitkering beschikbare winst zodanige bedragen worden gereserveerd als de Raad van Commissarissen bepaalt.

	drs. F.F. van Koten Financieel directeur (CFO)
	ir. B.C. Fortuyn Gedelegeerd Commissaris
	ir. J.W. van Hoogstraten Gedelegeerd Commissaris
	drs. R.G. de Jongh Lid van de Raad van Commissarissen
	ir. J.M.W.E. van Loon Gedelegeerd Commissaris

	drs. A.J. Krist Statutair directeur (CEO)
	ir. R.E. van Rede Commercieel directeur (CCO)
	mr. A.F. Gaastra Gedelegeerd Commissaris
	drs. R.M. de Jong Gedelegeerd Commissaris
	mr. drs. T.W. Langejan Lid Raad van Commissarissen
	ir. F.A.E. Schittecatte Lid Raad van Commissarissen

drs. A.J. Krist

Statutair directeur (CEO)

Annie Krist (1960) studeerde geografie aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Ze begon haar carrière bij N.V. Nederlandse Gasunie in 1987 bij de marketingafdeling. Daarna vervulde zij diverse functies binnen de salesafdeling en gaf zij leiding aan diverse accountmanagementteams. Eind jaren '90 was Annie lid van het Gasunie-team dat verantwoordelijk was voor de commerciële, technische en IT-aanpassingen die het gevolg waren van de liberalisering van de gasmarkt.

In 2005 trad zij toe tot het managementteam van GTS. Van 2008 tot 2011 was zij Directeur Strategie en Deelnemingen. Op 1 juli 2011 werd Annie Krist benoemd als Algemeen Directeur van Gasunie Transport Services.

Van 1 mei 2016 tot 1 april 2017 was zij daarnaast lid van de Executive Board van N.V. Nederlandse Gasunie. Per 1 april 2017 is Annie Krist statutair directeur (CEO) van GasTerra.

Overige functies (onbezoldigd)

- Lid Advisory Board Clingendael International Energy Programme
- Voorzitter Stichtingsraad New Energy Coalition
- International Supervisory Board for Executive Education Stichting EDI
- Member Governing Board en Executive Committee Eurogas
- Associate member International Gas Union
- Voorzitter Adviescommissie Groningen Bereikbaar
- Lid Bestuur Stichting ter bevordering van de Ruimtelijke Wetenschappen
- Bestuurslid Energie-Nederland

Overige functies (bezoldigd)

- Lid Raad van Commissarissen Stichting Kinderopvang Stad Groningen (van bezoldiging wordt afgezien)
- Lid Raad van Commissarissen en Audit Committee Stedin

drs. F.F. van Koten

Financieel directeur (CFO)

Flip van Koten (1970) studeerde Econometrie aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Hij heeft sinds 1994 verschillende commerciële en financiële functies bekleed bij ExxonMobil in Nederland, Engeland, Amerika en Qatar. Van 2007 tot 2011 was hij lid van GasTerra's Raad van Commissarissen en Adviescommissie van Aandeelhouders. Op 1 april 2016 is Flip van Koten aangetreden als Chief Operational Officer. Sinds 1 oktober 2017 is hij financieel directeur van GasTerra (CFO).

Overige functies (onbezoldigd)

- Bestuurslid KVGn (Penningmeester)
- Member Executive Board Energy Delta Institute (afgetreden in januari 2018)
- International Supervisory Board for Executive Education Stichting EDI
- Bestuurslid Stichting Pensioenfonds Gasunie

ir. R.E. van Rede

Commercieel directeur (CCO)

Robert van Rede (1964) studeerde Petroleum Engineering aan de Technische Universiteit in Delft. Hij werkte van 1990 tot 1994 bij Petroleum Development Oman. In 1994 begon hij bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) waar hij diverse functies bekleedde. Vervolgens werkte hij van 2003 tot 2008 bij het toenmalige Gasunie Trade & Supply als Area Manager Norway/Russia and UK, waarna hij terugkeerde naar de NAM, eerst als Asset Commercial Manager Onshore en vanaf 2010 tevens als Sales Manager. Op 1 oktober 2013 is Robert van Rede toegetreden tot het directieteam van GasTerra als commercieel directeur (CCO).

Overige functies (onbezoldigd)

Lid Emmalaan Commissie Haren
Voorzitter Stichting Empower Yourself

ir. B.C. Fortuyn

Gedelegeerd Commissaris

Bernard Fortuyn (april 1954) studeerde Werktuigbouwkunde (afgestudeerd in 1981) aan de Technische Universiteit Delft. Met ingang van 12 februari 2018 is de heer Fortuyn benoemd tot voorzitter van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen.

Na zijn studie vervulde de heer Fortuyn functies bij achtereenvolgens SHV Holdings N.V, Air Liquide en was hij bestuursvoorzitter van N.V. Hoekloos. In 2005 trad hij toe tot de directie van Siemens Nederland N.V. Vanaf 2010 tot aan zijn pensionering medio 2017 was hij als lid van de Raad van Bestuur van Siemens Nederland verantwoordelijk voor alle energie-activiteiten van Siemens in Nederland.

Overige functies

- Voorzitter Raad van Toezicht NEMO Science Museum
- Commissaris Tauw Group B.V.
- Commissaris Hygear B.V.
- Commissaris ECN/NRG (vanaf medio 2018)
- Voorzitter Advies- & Evaluatieteam TKI Urban Energy
- Lid van het regieteam Topsector Energie
- Lid Adviesraad Faculteit Lucht- en ruimtevaarttechnologie Technische Universiteit Delft
- Kwartiermaker/Adviseur ECN (part of TNO) (Tot 1 mei 2018)

mr. A.F. Gaastra

Gedelegeerd Commissaris

Sandor Gaastra (19 oktober 1962) studeerde Rechten (afgestudeerd in 1986 richting Staats- en Bestuursrecht) aan de Universiteit van Utrecht. Hij is lid van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen van GasTerra.

Na zijn studie werkte hij eerst als wetenschappelijk medewerker bij de vakgroep van zijn afstudeerrichting. Vervolgens trad hij in dienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, eerst als beleidsmedewerker. Daarna vervulde hij bij datzelfde Ministerie achtereenvolgens de functies van hoofd Bureau Secretaris-Generaal en directeur Personeel, Organisatie en Informatie Rijk. In die laatste functie was hij verantwoordelijk voor het HRM- en Informatiseringsbeleid van de rijksoverheid als geheel. In 2008 werd hij plaatsvervangend directeur-generaal bij het Directoraat-Generaal Openbare Orde en Veiligheid verantwoordelijk voor Politie en Veiligheidsregio's. Dit directoraat ging in 2010 op in het nieuwe Ministerie van Veiligheid en Justitie. Van 2013 tot september 2016 was hij directeur-generaal Politie bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Hij was binnen het Ministerie verantwoordelijk voor de goede werking van het politiebestedel als geheel en van de politieorganisatie binnen dat bestel. In september 2016 is hij overgestapt naar het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daar is hij als Directeur Generaal Klimaat en Energie verantwoordelijk voor het internationale en nationale beleid op die terreinen.

Overige functies

Lid Raad van Toezicht Stichting Waardering en Erkenning Politie

ir. J.W. van Hoogstraten

Gedelegeerd Commissaris

Jan Willem van Hoogstraten (14 augustus 1964) studeerde Petroleumwinning (afgestudeerd in 1989) aan de Technische Universiteit Delft. Hij is lid van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen van GasTerra.

Na zijn studie Mijnbouw & Petroleumwinning aan de TU Delft is hij begonnen bij Shell waar hij verschillende Well Engineering functies in Schotland, Nigeria, Indonesië en Engeland doorliep. Vervolgens maakte hij de overstap naar Wintershall, waar hij diverse operationele en commerciële management functies vervulde. Bij TAQA Energy was hij initieel als Project Director en vervolgens als Managing Director onder andere verantwoordelijk voor de realisatie van één van Europa's grootste commerciële gasopslagen Bergermeer. Begin 2016 is hij door de minister van Economische Zaken en Klimaat benoemd tot CEO van EBN.

Overige functies

- Lid Adviesraad Clingendael International Energy Programme (CIEP)
- Lid Strategische Adviesraad Energy TNO
- Lid Stichtingsraad New Energy Coalition (NEC)
- Voorzitter Raad van Commissarissen NEXSTEP

drs. R.M. de Jong

Gedelegeerd Commissaris

Rolf de Jong (5 november 1962) studeerde Bedrijfseconomie (afgestudeerd in 1990) aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is lid van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen van GasTerra.

In 1991 trad hij in dienst bij ExxonMobil en vervulde sindsdien meerdere functies in binnen- en buitenland. Hij was nauw betrokken bij de opsplitsing van Gasunie in de periode 2004-2005. Daarna was hij in de periode 2006-2013 werkzaam in Houston, Texas (USA), onder andere als Manager New Business Development Natural Gas en Manager Planning & Analysis Upstream Ventures. In 2013 werd hij benoemd tot Managing Director ExxonMobil Tanzania in Dar es Salaam. In 2016 werd hij benoemd tot Director Upstream voor Esso Nederland B.V. en ExxonMobil Holding Company Holland LLC.

Overige functies

- Lid Raad van Commissarissen Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.
- President XTO Netherlands, Ltd.

drs. R.G. de Jongh

Lid van de Raad van Commissarissen

Ruud de Jongh (12 augustus 1961) studeerde Geologie (afgestudeerd in 1987) aan de Universiteit in Utrecht met vervolgens een MBA aan de Henley Business School (1997). Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra.

In 1988 trad hij in dienst van Shell als geoloog, en vervulde sindsdien diverse functies in binnen- en buitenland. Van 1997 tot 2001 was hij werkzaam voor de Shell Production and Development Company in Nigeria. Van 2001 tot 2008 bekleedde hij binnen Shell Gas and Power International de functie van Global LNG Manager en vervolgens die van General Manager Marketing Persian LNG. Van 2010 tot 2016 was hij wederom werkzaam in Nigeria waar hij de Shell belangen in exportgas en LNG behartigde. In 2016 werd hij benoemd tot Vice President Joint Venture Governance Nederland.

Overige functies

- Voorzitter Raad van Commissarissen NAM
- Voorzitter Supervisory Board NoordzeeWind
- Non-Executive Director Attiki Gas Supply Company (Griekenland)
- Supervisory Board member Energy Delta Institute

mr. drs. T.W. Langejan

Lid Raad van Commissarissen

Theo Langejan (15 juni 1957) studeerde Rechten (afgestudeerd in 1981) aan de Rijksuniversiteit Leiden en Bedrijfskunde (afgestudeerd in 1982) aan de Technische Universiteit Delft. Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra.

In 1983 trad hij in dienst bij het Ministerie van Financiën. Sindsdien heeft hij diverse functies bekleed binnen onder andere het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Tussen 2010 en 2014 was de heer Langejan voorzitter van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Zorgautoriteit. Sinds 2015 is de heer Langejan bestuursadviseur bij Twynstra Gudde en sinds 2017 is hij tevens bijzonder bestuursadviseur bij de Pensioenfederatie.

Overige functies

- Lid Raad van Advies Pensioen Bestuur en Management

ir. J.M.W.E. van Loon

Gedelegeerd Commissaris

Marjan van Loon (25 december 1965) studeerde Chemical Engineering (afgestudeerd in 1989) aan de TU Eindhoven. Zij is lid van de Raad van Commissarissen en het College van Gedelegeerde Commissarissen van GasTerra.

In 1989 trad ze in dienst bij Shell als chemisch technoloog. Sindsdien heeft ze meerdere functies in binnen- en buitenland bekleed. In de periode 1997-2007 was zij werkzaam in Australië als Technical Manager van de Karratha Gas Plant en in Maleisië als Regional Manager LNG & Gas Processing. In 2007 werd zij benoemd tot Global Manager LNG and Gas Processing en vanaf 2009 was zij Vice President Integrated Gas and LNG. Per 1 januari 2016 is zij benoemd tot president-directeur van Shell Nederland.

Overige functies

- Lid Dagelijks Bestuur VNO-NCW
- Bestuurslid VNPI
- Voorzitter Nederlands Bestuur World Petroleum Congres
- Voorzitter Stichting Christiaan Huygensprijs
- Lid Bestuur Avond van Wetenschap en Maatschappij
- Lid Bestuur Apeldoorn British-Dutch Dialogue Conference
- Lid Adviesraad Clingendael Energy Programme (CIEP)
- Lid Economic Board Den Haag

ir. F.A.E. Schittecatte

Lid Raad van Commissarissen

Filip Schittecatte (26 januari 1978) studeerde elektrotechnisch werktuigbouwkunde (afgestudeerd in 2001) aan de Universiteit Gent met een MBA aan de Vlerick Leuven-Gent Management School (2011). Hij is lid van de Raad van Commissarissen van GasTerra.

Vanaf 2001 bekleedde hij diverse functies bij ExxonMobil, zowel in Upstream als Downstream, onder andere in Londen. In zijn huidige functie als Commercial Manager Nederland/UK SNS vertegenwoordigt hij ExxonMobil in het Nederlandse Gasgebouw.

Overige functies

- De heer Schittecatte heeft geen overige functies.

GRI Index

GRI Content Index – GRI 101: Foundation 2016 – Core Level

GRI Standard	Nummer	Beschrijving	Verwijzing
GRI 102 General Disclosures 2016	102-01	Naam van de organisatie	GasTerra
	102-02	Activiteiten, merken, producten en diensten	GasTerra
	102-03	Locatie van het hoofdkantoor	GasTerra
	102-04	Landen waarin de organisatie actief is	GasTerra
	102-05	Eigendomstructuur en bestuursvorm	Governance
	102-06	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).	GasTerra en Materiële onderwerpen
	102-07	Omvang van de organisatie	Bijlagen/overige informatie
	102-08	Informatie over medewerkers	Bijlage/overige informatie
	102-09	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie	GasTerra
	102-10	Significante wijzigingen in de omvang van de organisatie en de toeleveringsketen van de organisatie	Bijlagen/overige informatie
	102-11	Uitleg over de toepassing van het voorzorgsprincipe	Governance
	102-12	Extern ontwikkelde economische, milieu gerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die door de organisatie worden onderschreven.	GasTerra
	102-13	Lidmaatschappen van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en nationale en internationale belangenorganisaties.	Bijlagen/overige informatie
	102-14	Een verklaring van de hoogste	Voorwoord

beslissingsbevoegde van de organisatie

102-16	Een beschrijving van de in de organisatie gehanteerde standaarden en normen en de gedragscode.	Bijlagen/overige informatie
102-18	Governancestructuur	Governance
102-40	Lijst met stakeholdergroepen	GasTerra en Bijlagen/overige informatie
102-41	Aantal werknemers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt	Bijlagen/overige informatie
102-42	Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken	Bijlagen/overige informatie
102-43	Benadering voor het betrekken van belanghebbenden	Bijlagen/overige informatie
102-44	De belangrijkste onderwerpen en vraagstukken die uit het overleg met belanghebbenden naar voren zijn gekomen	GasTerra en Bijlagen/overige informatie
102-45	Overzicht van alle ondernemingen die in de geconsolideerde jaarrekening of vergelijkbare stukken zijn opgenomen	Jaarrekening
102-46	Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening van het verslag en uitleg van de door de organisatie gehanteerde uitgangspunten voor het bepalen van de inhoud van het verslag.	Bijlagen/overige informatie
102-47	Overzicht van materiële onderwerpen	GasTerra
102-48	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie die in een eerder verslag is verstrekt en de redenen voor deze herformulering.	Bijlagen/overige informatie
102-49	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes ten aanzien van reikwijdte en afbakening.	Bijlagen/overige informatie

102-50	Verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft	Bijlagen/overige informatie
102-51	Datum van het meest recente vorige verslag	Bijlagen/overige informatie
102-52	Verslaggevingscyclus	Bijlagen/overige informatie
102-53	Contactpersoon voor vragen over het verslag	Contact
102-54	De gekozen optie om te rapporteren in overeenstemming met GRI Standards	Bijlagen/overige informatie
102-55	GRI content index	GRI Index
102-56	Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het verkrijgen van externe assurance over het verslag	Governance, Jaarrekening, bijlagen/overige informatie

Materiële onderwerpen

Overzicht van materiële onderwerpen in het rapport zoals gerapporteerd onder disclosure 102-47

GRI Standard	Nummer	Beschrijving	Verwijzing
Contractuele verplichting			
GRI 103 Management-benadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	
GRI 200 Economic	201-1	Directe economische waarde gegenereerd en gedistribueerd	
Economische prestatie			
GRI 103 Management-benadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	
GRI 200 Economic	201-1	Directe economische waarde gegenereerd en gedistribueerd	
Draagvlak voor werkzaamheden			
GRI 103 Management-benadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving Materiële onderwerpen
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële	

onderwerp en de impact ervan

	103-3	Evaluatie van de managementbenadering
GRI 200 Economic	203-2	Indirecte economische impact

Duurzame inzetbaarheid

GRI 103 Management-benadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	Materiële onderwerpen
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	
GRI 400 Social	401	Werkgelegenheid	

Duurzame energievoorziening

GRI 103 Management-benadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	In dialoog met onze omgeving
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	Materiële onderwerpen
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	
GRI 200 Economic	203-2	Indirecte economische impact	

Rol van GasTerra in de markt

GRI 103 Management- benadering	103-1	Toelichting op en afbakening van het materieel onderwerp	Dit onderwerp wordt materieel in 2019. In dit verslag wordt alleen verantwoording afgelegd over de materiële onderwerpen van 2018. In paragraaf In dialoog met onze omgeving wordt een toelichting gegeven.
	103-2	Vermeld hoe de organisatie omgaat met het materiële onderwerp en de impact ervan	
	103-3	Evaluatie van de managementbenadering	
GRI 200 Economic	203-2	Indirecte economische impact	

Begrippenlijst

Autoriteit Consument & Markt (ACM)

Nederlands toezichthouder die marktregels handhaaft en zorgt voor een goede en eerlijke marktwerking.

Balanceren

Het in evenwicht houden van de gasstromen in het gastransportnet.

Biogas

Biogas is een gasmengsel dat ontstaat als gevolg van biologische enzymatische processen. De hoofdbestanddelen van biogas zijn methaan en koolstofdioxide.

CCS

Carbon Capture and Storage, het afvangen en ondergronds opslaan van CO₂.

CO₂

CO₂ is een scheikundige afkorting voor koolstofdioxide. CO₂ is een broeikasgas dat warmte in de atmosfeer vasthoudt waardoor de temperatuur van de aarde stijgt (het broeikaseffect).

CO₂ komt vrij bij de verbranding van biomassa zoals hout en plantenafval en fossiele brandstoffen: olie, gas en kolen. Bij de verbranding van aardgas komt veel minder CO₂ vrij dan bij de verbranding van olie en kolen: 30 procent minder CO₂ vrij ten opzichte van olie; en zelfs 50 procent minder CO₂ ten opzichte van steenkool.

G-gas

Groningen-gas, aardgas dat uit het grote Nederlandse gasveld in de provincie Groningen wordt gewonnen. G-gas is een laagcalorisch gas (L-gas).

Gasjaar

Een gasjaar loopt van 1 oktober tot 1 oktober.

Governance

De wijze van bestuur en toezicht.

GRI

Global Reporting Initiative, wereldwijde richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving.

Groen gas

Biogas met de kwaliteit en de verbrandingseigenschappen van aardgas.

H-gas

Hoogcalorisch aardgas, ofwel gas met een hoge calorische waarde. Dit gas bevat relatief veel hogere koolwaterstoffen en bevat daardoor meer energie dan laagcalorisch gas.

Handelsplaatsen

Virtuele handelsmarkten voor gas.

Hernieuwbare gassen

Gasvormige energiedragers van niet-fossiele oorsprong.

Kleineveldenbeleid

Overheidsbeleid gericht op de bevordering van de productie van aardgas uit de kleinere gasvelden in Nederland. Kleine velden zijn andere velden dan het Groningenveld.

L-gas

Laagcalorisch aardgas, ofwel gas met een lage calorische waarde. Groningengas, aardgas dat uit het grote Nederlandse gasveld in de provincie Groningen wordt gewonnen, is laagcalorisch gas.

LNG

Liquefied Natural Gas, ook wel vloeibaar aardgas genoemd.

MiFID

Markets in Financial Instruments Directive, Europese beleggingsrichtlijn om beleggers en de integriteit van de financiële markten te beschermen, om eerlijke, transparante, efficiënte en geïntegreerde financiële marktwerking te bevorderen en om de Europese beurshandel en beleggingsmarkt verder te harmoniseren.

Milieu Plan Industrie (MPI)

Programma dat GasTerra industriële klanten aanbiedt om inzicht te krijgen in het energieverbruik, aangevuld met technische ondersteuning op het gebied van energie-efficiencyverbetering, procesoptimalisatie en verduurzaming.

TSO

Transmission System Operator, beheerder van een (landelijk) transportnet.

TTF

Title Transfer Facility, virtuele handelsmarkt voor gas in Nederland.